

ГОЛОС РОБІТНИЦІ

THE VOICE OF WORKINGWOMAN

Місячний Журнал для Женщин-Робітниць
Орган Секції Женщин-Робітниць при Товаришенню
Український Робітничий Дім.

Видає Видавництво "Пролеткульт".

Передплата вносить: на рік \$1.00; на піврік 60 ц.
Поодинокі число 10 ц.

A monthly magazine for Workingwomen
Organ of the Workingwomen's Section of Ukrainian
Labor Temple Ass'n.

Published by the "Proletcult" Publishing Ass'n.

Subscription: per year \$1.00; per six months 60c
Single copy 10c.

THE VOICE OF WORKINGWOMAN, Cor. Pritchard & McGregor Sts., WINNIPEG, MAN., CANADA.

РІК II.

Вінніпег, Січень 1924.

Ч. 1.

ПІД ВПЛИВОМ ТЕМРЯВИ ДАВНЬОГО МИНУЛОГО.

Оце тільки що проминули різдвяні свята. Католики, а то й споре число православних святкували їх при кінці грудня, а греко-католики і більшість православних, з початком січня. Ці з православних, що перший раз цього року святкували Різдво рівночасно з католиками, зробили це тому, що в Радянських Республіках, а за ними й в православній церкві, прийнято новий календар (Григоріанський), яким послугується весь культурний світ. Але більшість православних ще по давньому при звичаєнню святкували собі по старому календарю. Що ж до греко-католиків, то вони даліше тримаються в святкуванні своїх свят старого календаря (Юліанського), хоч деякі з тих свят, ізза кращого рахунку для попів, особливо в Канаді і Злучених Державах, з буденних днів (коли робітники мусять працювати) переносять на вигідніший час, звичайно на неділі.

Клопіт ото з цими святами в Америці не лише для попів (особливо православних і греко-католицьких), але й для віруючих. Вчили їхні церкви, що ось такі то й такі дні треба безумовно святкувати, бо так сподобили собі святі тай сам бог так приказав. Не вільно в такі святочні дні навіть гузика пришити, бо за це постигне кара господня. А довелося поїхати в Аме-

рику, а ту тобі капіталісти кажуть, що їх свята нічо не обходять; треба робити, бо не можуть вони собі на втрату задля якихсь там святих спиняти фабрики, заводи, копальні, залізниці і т. д. Нехай святі вибачають, бо немає часу для них дні тратити; справа зиску далеко важніша, чим якісь там святі — Варвара, Ілія, Нікола, Йосафат і "ніже їм числа".

Церкви і попи з капіталістами сваритися не стануть, бо вони у них на службі тай від них залежні. Не будуть вони закликати робітників, щоб в свята не йшли до роботи, бо це вийшло б на шкоду капіталістам, ну, тай таки, нікуди правди діти, й самим попам, бо менше робітник заробить, менше дасть попови. Крім того капіталісти карали б попів за таку шкідливу роботу тим, що не давали б їм піддержки. От попи і їхні церкви кажуть тут своїм вірним іти до роботи, а свята переносять на неділі, то-що.

Капіталісти не є проти віри. Навпаки, вони за тим, щоб робочі люде вірили як найсильніше у всяких богів та святих, але вони не хотять щоб тії ж мали за багато свят. Але такі свята, як різдвяні, великодні то-що, то й капіталісти по свому святкують і робітникам наказують святкувати.

Але ось цього року для деяких робітників і робітниць, що придержуються східно-європейських обрядів, заклопотало голову питання, коли святкувати Різдво? Якого календаря держатися? І дехто хитро розв'язав це питання: святкував Різдво два рази — з латиниками і з православними; мовляв: хто знає, чия правда?.. Хто може певно сказати, коли саме Христос родився?..

А варто було б, щоб робітництво в цих часах знало вже ту правду — звідки взялися звичай святкувати всякі свята, то й перестало б клопотати собі ними свої голови.

Звичай святкування певних днів в різних порах року почалися ще за дуже давніх часів, коли ще люди не знали християнства і вірили в багатьох богів. Взалися вони ось звідки.

В давніх-давніх часах люди не розуміли і не вміли пояснити собі помічуваних ними природних явищ і вірили, що все, що окружає їх в природі — рослини, дерева, звірі, птиці, ріки, вітер, сонце, місяць, зорі, грім, блискавка, дощ і т. д., це якісь таємні сили-боги, що живуть так, як люди, їдять, п'ють, радіють, гніваються, люблять, мстяться і т. п. Вони поділювали тих “богів” на добрих і злих, в залежності від того, чи були вони корисні, чи шкідливі людям.

Отим то “богам” давні люди приносили всякі дари в жертву, — добрим, за їхню доброту та ласку, а злим — щоб не так сердились та менше лиха чинили. Для згадування кожного з тих “богів” встановлювано певні відповідні дні в році, що стали загальними святами.

Між тими давніми людьми витворилася окрема каста хитрунів-попів, що звалися жрецькими і говорили немов би то вони мали в “богів” більшу ласку і могли з тими “богами” розмовляти та переказувати людям їхню волю. Вони користали з легковірності петямущих своїх братів і зробили собі гарне заняття зі служби “богам”, а навіть стали упривілейованою клясою. Жрецькі підтримували віру в силу “богів” та свою власну, а також звичай святкування.

Найголовнішим з усіх богів у всіх давніх народів було сонце. Славяне звали його Даждьбогом. Отому боги-сонцю справляли давні люди свято саме при кінці грудня. І чому саме при кінці грудня?

Давні люди помічали, що бог-сонце, у Славян Даждь-бог, має великий вплив на всю при-

роду. Коли під зиму сонце на небозводі спускається все нижче й нижче, то в тих частих землі, які воно менше ogrіває, настає зима з коротшими днями а довгими почамми, вся природа завмирає. А ось, при кінці грудня сонце починає знова поволи підноситися в гору, дні стають довші і, хоч зима саме тоді найбільше лютує, людям стає веселіше, бо знають що сонце поборе зиму, що воно принесе весну і розбудить всю природу до життя. Отже наші давні-давні предки спішили задобрити бога-сонце з його поворотом, щоб він скорше поборов непривітну зиму та послав щасливу весну і літо.

Отже боги-сонцю справляли давні люди при кінці грудня свято та приносили йому (тобто його попам-жрецьким) в жертву частину всего добра, яке мали в запасі, робили з соломми опудало, що ніби представляло зиму і з урочистим звичаєм спалювали його, при чім співали відповідні пісні та тапцювали довкруги вогню.

Цей звичай святкування наших давніх-давніх предків, як і всякі інші, що відбивають в собі їхні примітивні погляди на природу і її явища, передавався з покоління в покоління. І коли витворилася і поширилася християнська віра, то, наприклад, замість поганського свята в честь бога-сонця, пристосували Різдво. Але звичай святкування, а навіть і пісні не багато змінилися в самій суті і по нинішній день.

В старому краю і до нині ще палять “діда”, колядують і т. д. Не те вже, правда, в Америці. Хоч як раді би всякі захитники наших “праді-дівських звичаїв” зберегти віру і врочисте відношення до тих видумок давніх примітивних людей та вдержати працюючі маси під впливом темряви давнього минулого, то для цього не сприяють тутешні умовини.

А все таки, хоч “діда” в місті не спалили і колядувати понід вікна кілька-поверхових каменниць не підеш, різдвяні свята святкували ще дуже многі бодай з “кутею”, чаркою та колядою при столі. І то не тільки віруючі, але й такі, що в церкву не ходять, а навіть свідомими вільнодумцями себе вважають. Мовляв: “я то не тому, що свята, тільки так собі”... Але обов'язково в той самий день святкували і то з “кутею”.

Пора вже, нарешті, вирватися з під впливу давнього туманного минулого. Треба пояснювати людям різницю між всякими релігійними

св'ятами, що хитрі попи всяких релігій і церков пристосували на місце давніх поганських свят, а св'ятами історичними, що мають для людей певне значіння. Пора вчити людей не тільки словом, але й приміром, шанувати ті сили, що дійсно дають людям певну користь, а не поклонятися невідомим і неіснуючим силам, приписуваним всяким природним явищам давніми

людьми. Наші давні предки не розуміли природи і її явищ, але люде в двадцятому столітті повинні вже децю розуміти.

Нехай же кожна свідомо робітниця і кожний свідомий робітник допомагають як найдалше ширити просвіту, бо світло науки прожене і ці останки темряви давнього минулого, що їх тінь досягла ще й наших часів. —V.

ВЕЛИКАН.

(Написав Леонід Андрєєв.)

...— Ось прийшов великан, великий, великий великан. Такий великий, великий. Ось прийшов він, прийшов. Такий смішний великан. Руки в нього грубі, величезні і пальці розкарачені, і ноги теж грубі, величезні, як дерево, такі грубі. Ось прийшов він... і впав! Розумієш, взяв і впав! Зачепився ногою за поріг і впав! Такий дурний великан, такий смішний — зачепився і впав! Відкрив рот — і лежить собі, і лежить собі, такий смішний, як комночист. Ти чого прийшов сюди, великане? Йди, йди відсіля! Додик такий милий, такий славний, славний; він так тихенько пригорнувся до своєї мами, до її серця — до її серця — такий милий, такий славний. В нього такі гарні очка, ясні, чисті, і всі так люблять його. І носик в нього такий гарний і губки, і він не пустує. Це колись він пустував — бігав — кричав — їздив на коніку. Ти знаєш, великане, в Додика є коник, гарний коник, великий з хвостом, і Додик сідає на нього і їздить, далеко, далеко, на річку їздить, в ліс їздить. А в річці рибки, ти знаєш великане, які бувають рибки? Ні, ти не знаєш великане, ти дурний, а Додик знає: такі маленькі, гарненькі рибки. Сонічко світить в воду, а вони граються, такі маленькі, гарненькі, такі жваві. Так, дурний великане, а ти не знаєш...

— Який смішний великан! Прийшов і впав! От смішний! Йшов по сходах — раз-два, — зачепився за поріжок і впав. Такий дурний вели-

кан! А ти не ходи до нас, великане, тебе ніхто не просив, дурний великане. Це колись Додик пустував і бігав — а зараз він такий славний, такий милий, і мама так ніжно-ніжно — любить його. Так любить — більше всіх любить, більше себе, більше життя. Він її сонічко, він її щастя, він її радість. Ось зараз він маленький, цілком маленький, а потім він впросто великий, як великан, в нього буде велика борода і вуса великі-великі, і життя в нього буде велике, ясне, прекрасне. Він буде добрий, і розумний, і міцний, як великан, такий міцний, такий розумний, і всі будуть його любити, і всі будуть дивитися на нього і радіти. Буде в його життю горе, у всіх людей є горе, але будуть й великі, ясні, як сонце, радости. От піде він в світ гарний і розумний, і блакитне небо буде с'яти над його головою, і птахи будуть співати йому свої пісеньки, і вода буде ласкаво журчати. А він гляне і скаже: "як гарно на світі — як гарно на світі"...

От... От... От... Цього не може бути. Я міцно, я ніжно-ніжно держу тебе моя дитино. Тобі не страшно, що тут так темно? Поглянь, оп в вікнах світло. Це ліхтар на вулиці, стоїть собі і світить, такий смішний. І сюди посвітив трохи, такий любий ліхтар. Сказав собі: "давай посвічу трохи туди, бо в них темно — так темно." Такий довгий, смішний ліхтар. І завтра буде світити — завтра. Боже мій, завтра!

— Так, так, так. Великан. Розуміється, розуміється. Такий великий, великий великан. Вищий від ліхтаря, вищий від дзвінниці, і такий смішний прийшов і впав! Ах, дурний великане, як-же ти не завважив порога! — Я в гору дивився, мені в долину не видно — говорять басом великан, розумієш, таким грубим, грубим голосом. — Я в гору дивився! — А ти в долину дивися краще, дурний великане, тоді й будеш бачити. Ось Додик мій любий, милий і такий розумний, він виросте ще більший, як ти. І буде скакати — просто через місто, через ліси і гори. Він буде такий міцний і смілий, він нічого не буде боятись — нічого. Підійшов до річки — і переступив. Всі дивляться, роти пороз-

зявляли, такі смішні — а він взяв і переступив. І життя в нього буде таке велике, і ясне, і прекрасне, і сонічко буде с'яти, любе, рідне сонічко. Вийде собі ранком і світить, таке любе... Боже мій!

— Ось... Ось прийшов великан — і впав. Такий смішний — смішний — ну й смішний-же!

**

Так глибокою нічю, говорила мати над вмираючою дитиною. Носила її по темній кімнаті і говорила, і ліхтар світив в вікно — а в сусідній кімнаті слухав її слів батько і плакав.

Переклав М. Ірчан.

М А Т И .

У нашій раї, на землі,
Нічого кращого немає,
Як тая мати молодая
З своїм дитяточком малим.
Т. Шевченко.

— О, то знай... На-на-на!.. Ага, будеш?! На-на-на!..

Промовляючи так, опецькувати, кремезний Михась що спли гатить-садить кулаками товариша Андрійка, сухорлявого хлопчину.

— Й що бо ти, Михасю, робиш? Хто видав — битися?.. Та ж можна так і печінки повідбивати... Фе... Нехороше так...

Отак, вихопившись із хати, картає Михася його мама. Андрійко ж, якого перестав Михась вовтузити, він — щоб не zostаватись у довгах — причитує:

— Мудь солоний... мудь... мудь!.. Михась — свинопас!.. Мудь!..

Далі коло дверей хати своєї, де вже Андрійко чувся зовсім безпечним, ще й віршом засипав по адресі Михася:

Мужик-хам, гадюка!
Зіпався на друка...
А з друка на граба —
Й розплескся як жаба...

Михась у плач... Адже тепер Андрійкові він нічого не вдіє: він же коло порога своєї хати.

— Хіба не злапаю його на вулиці... Я покажу йому, як менюшиться, — мовить Михась крізь сльози.

— Та чого бо, диваку, плачеш? Фе!.. Соромся, Михасю. Когось там менюшити не треба, та й битись не слід. Як би він був трохи розумніший, то-б не плескав такого язиком; а ти знов — коб не такий дурненький, то не плакав би з того та не погрожував через те бійкою... Фе... Сором!.. У злагоді треба жити. Люде — всі рівні...

— Рівні... рівні!.. Небісь — моя мама не є мужичка, — проказує Андрійко й ховається за дверима своєї хати.

Зацитькавши хлопчину, Михасева мати й собі подалась у хату. Порається вона, а слова "моя мама не є мужичка" — не виходять їй з думки.

— Хіба мужики отті всі, що живуть у селах та працюють коло рілі — хіба вони не такі ж люде?.. Чи ж не вони добувають хліб, потрібний — і ремісникові, й робітникові з фабрики, й шахтареві?.. Чи не мужик отой, що хіба на Великдень розговляється яечком, він

своєю кривавицею так ласо годує панів-неробів? Так... Я з села: донька мужика селянина... Й оте мале та сопливе, не поладнавши проміж себе, дорікає мені!.. Та не з пальця виссало воно... Чує, як батько його, бажаючи піднести себе в очах своїх челядників, під порцією, коли жінка почне картати за пяпство, пяненький бубнить: “Годі Зосько... ти ж не мужичка якась, як приміром Ганна Супрунова... ти ж не селянка-хамка... Повинна ти розуміти, що не зійтися з людьми мені ніяк не можна... Знай, бабо, що швець Пархоменко й з панами ручкається”...

Чує дитина такі речі й собі плеще подібне... Гай, гай!.. Яка тяжка справа — виховати дитину?.. Цей ото приклад — звичайна дрібниця, що не варта жадніської уваги... Одначе діти, на оттих дрібницях, будують світогляд свій — про нерівність людства.

Такі ось думки снуються в голові Ганни, мамі Михася. Її ж спок, після суперечки з Андрійком, де-яку хвилину тиняється сам на вулиці... А самотність — найбільша кара для малого. Отож іде він у хату. Там пробує хлопчина навязати з татом розмову.

— Кому, тату, шпеш шлий?..

— Дядькові Степанові, — була коротка відповідь. І на тім обривається розмова.

Бере Михась римарського ножа й карбує свого коника-палічку. Запевняє при тім тата, що рук він таки не поріже.

Пронизливий свист... Раз — другий... Михась удає, що не чує. Враз чутно з вулиці гасло-виклик: “пугу-пугу!”

Це гасло якось песамохить перериває думки Ганни про отте мужицтво з панством. Тое “пугу — пугу!”, виголошуване Андрійком, змушує її спостерігати за Михасем.

Вона знає, що дівтора, яка так любить гратися в козаків-запорожців, у вельми пильних справах викликає одне другого тим ото гаслом. Зачувши те слово, той — до котрого це стосується — навіть ложку покладе на стіл, значить — кида обід, а мусить негайно вийти!

Чи вийде тепер Михась на виклик товариша?.. Адже не може бути, щоб він — ані свисту, ані запоріжського того виклику — вже таки й не чув...

Враз обличчя Ганни прояснюється... Вона бачить, як любий її син-одинак, після де-якого вагання, поклавши ніж та поставивши в кут

покарбованого “коника” свого, — виходить на той виклик.

— Чи не сибірні діти?.. Недавно, що ті півні счешились було, а оце знов — спілка... “Вийди, стара, заверши свого”, — бубнить Супрун, узрівши крізь вікно, як його Михась попід боки з Андрійком дременули вулицею.

— Що ж тут дивуватись?.. Діти — як діти... Виходить, старий, вони краще можуть між собою ладити, ніж ми дорослі... Та й на що завертати Михася?.. Адже тоді ми своїм недоречним втручанням, дали б до зрозуміння обом їм, що вони один другому не повинні дарувати.

Мовить Ганна не-аби-як радіючи зі згоди оттих малих громадян наших.

* * *

Кінець серпня. У садочку, на призьбі чепурпенької хати, проти сонця, неділею — сидить Ганна в задумі.

В задумі... Така вже доля матері! Чи недобре щось з дитиною, тоді серце наче хто ножем крає, а голова повніська тоді думок-міркувань, як би то зарадити лихові. Чи й таланить, — про те й тоді материнське серце неспокійне: наче боїться, щобн її щастя не було хвилиним.

Сказано — мати!.. Завжди потерпає над долею дитяти...

Нещастя-лихо не лісом блукає, лиш по людях ходить!

Так... Ось Андрійка, ввічливого тепер юнака — вигнали зі школи за якусь ніби безбожність. Тільки й усього було, що спитав хлопець на лекції релігії попа: “як погодити твердження біблій про повстання світа всього кілька тисяч літ тому з наукою, котра доказує, що на саме сформування камінного вугля потрібно кільканайцять мільонів років?..”

І за що так карати хлопчину?.. Чи не за те, що він молодим розумом своїм шукає правди?..

Тут прийшла їй на згадку недавня казань-проповідь, що той самий ніп правив їй у церкві. По його й земля тепер гірше родить через те, що люде забувають за церкву: не хочуть жертвувати на храм божий, не так як у давнину був звичай — давати на “боже” десяту частину з усіх прибутків... Тепер доходить до того, що й дерево не хоче давати овочу...

При тій згадці, споглядає Ганна на дерева садочку свого. Колісь занехаяне дерево й дійсно так не давало овочу!.. Не пособляло — ані перевязування деревини перевеслом на коляду, ані кропління йорданською святою водою. Раз якось увесь урожай з садка віддала вона на “боже”, про те й після такої офіри дерева овочеві не стали краще родити. (Хоч на думку Гапки — так звали попівську наймичку — останнє не пособило через те, що “батьюшка” всі яблука з грушками з Ганниного саду, сказали віддати свиням! Вельми вже дрібні були: не овоч, а якісь замірки...) А ось з того часу, як років шість тому її Михась, що гостював на селі в її батьків, почувши там випадково лекцію, як саме доглядати за садком, коли він зробив порядок у садку та що року доглядає за ним, — то й урожай небувалий...

Виходить, що ні офіра на “боже”, ані молитва не придають урожайности, лиш наука та розумна праця.

Ці думки Ганнині перервав Михась, що зявився в садку.

— Цього, дитино ниньки не слід би робити... Адже неділя, — побачивши Михася зі старим ведром, наповненим гноївкою-сеччю, каже Ганна.

— Коли ж бо, мамо, там у збірнику повно було гноївки. З ямчини — вона далі від хліва протікає.. Т ти ж сама не сидиш без діла й у неділю... Ось хоч би вже вариш нам їсти. Це ж ще більша робота, як ота...

— Це инша річ, сину: не погодую вас, то й сили не матимете до праці.

— Теж саме, мамо, й з деревом. На відчиті тому говорилося, що деревина — все одно, що чоловік або звірина. Більше видає праці, то й поживи-харчу більше споживає. Значить — яка деревина дає великий і багато овочу, та коли хочемо ми, щоб і надалі так було, — то треба вже дбати й про угноювання ґрунту під нею.

Вилляв Михась із відра гноївку в нору крокта, що була під кроною гіллястої груші. Ще й звичайною водою залив: розбавив, щоби росіл той не такий густий та жирний був.

— Помив руки, та зірвав пару стиглих великих груш.

— Диви, мамо!.. Ще зроду таких сочистих

і враз з тим великих грушок не було, — каже Михась смакуючи.

— А знаєш, мамо, так кажуть учені люде, що як би всі ми вміли поратись коло землі так, як сього вимагає наука, — то наша земля змогла б прохарчувати ще в десять разів більше люду, скільки зараз є нас на світі...

— В десять раз більше?.. Значить надійде час, що людей жадних (голодних) того куска хліба — не буде. — Таке ось міркує собі Ганна. І найвищою в той час її мрією було саме те, — щоби Михась її був одним із тих, що мають спричинитися до збільшення того добробуту-щастя на нашій землі.

* * *

28 рочок пішов Михайлові. В очах же Ганни він у неї — все той самий малесенький Михась, що ото вперше зіп'явся на власні ноги.

Чи ти ба!.. Не хоче мале, щоби мати притримувала: само хоче ходити... Ну, нехай!.. Поб'єш шклянки — сам винен будеш...

І пустун же великий був... Бувало, старий покійник инакше не назве його (звичайно жартом!) як — галайда, шибеник, сибірник...

А який цікавий та допитливий? Через що, мамо, це буває?.. А чому воно буває так а не инакше?.. От і пояснюй малому, коли й сама не знаєш...

Оттак поволеньки перебирає вона у своїй памяті все життя своєї улюбленої одинака-дитини. Після смерті чоловіка, став Михась ще більш дорожчим та любим для неї.

Скінчив ось він Вищу Сільсько-Господарську Школу. Ідеал її ніби й здійснився: син працює над піднесенням доброту-щастя Народу.

Та материнське серце не має спокою. Вчорашній трус при відсутності сина, отта облава зграї поліцаїв на її тиху оселю — вельми вже турбують її.

Перевернули все в хаті, нишпорили в повітці та хліві, навіть у льоху між бараболею щось шукали.

Переглянули всі книжки й папери. Довго щось писали... Шептались проміж себе. Нічого не взявши, подалися з хати...

Одначе отой страх за долю сина не покида її.

А тут ще й батьюшка в церкві — той... кає. Замість проповіді про любов, згоду та бра-

терство-рівність, — що найбільше відповідало би Різдвяним святкам, — туркотів він таке, що годі й до купи звести.

— Люде забули страх божий... Не дають на божє... Не мають поваги до властї імущих... Своїм великим розумом хочуть перевернути все до гори ногами...

Ось таке плів той батюшка. Для чого воно? На віщо?.. Йй, темній, неосвіченій, старій вже жінці — видається, що ті бувші в неї поліційні труси мають звязок з сьогоднішню проповіддю попа.

— Люде не тримають у руках своїх дітей. Панує всюди распуста-блуд... Щоби покаятись у гріхах своїх, распустинця поповнює ще й найбільший у світі гріх — самогубство. Чи подумала вона хочби вже над тим, що за сором робить вона вчинком своїм — матері, батькові?

А оці слова з попівської проповіді, то — мов огнем — печуть її. Це піп дорікає так Оксані Конончуківні. Молода й, здавалось, розумна дівчина — довірилась сипкові багатія. А той — насміявся з неї... Осміяна, покинута дівчина на Свят вечір кинулася в ополонку.

І яке мав право піп топтати й собі — ще й з амбони — честь неповинної дівчини? Чому не чинив він чогось, аби до самогубства не допустити?.. Тим більше, що й старий Конончук благає у свого “пастиря” допомоги: він просив його вплинути на негідника, щоби той не робив його дитині сорому. Або чому вже, замість картати — й то по трагічній такій смерті — дівчину неповинну, чому він не плямував поступовання ошуканця-злодюги?.. Чому?..

Бо батько його найбільший багатій на цілу парохвію... Та й син — отой негідник, що звів дівчину — займає високе урядове становище. Виходить, багатіям з панами — все можна.

Яка гидь!.. Топтати невинне-свєте, що не встояло перед облесником-гадом!.. Ще й чинити це в присутності самого батька тієї зміюки, котрий ото, чуючи картання жертви ошуканьства свого сина, тільки... хреститься по-божно.

Годі!.. Після цього вже не побачиш ти мене, старої, в церкві... Не піду до тебе!.. Не піду: бо ти не слугитель престолу божого, а слуга самого сатани.

Та чи є ще й бог той?.. Чи є він?.. Чи бачить, що коїться на світі?..

Згадала тут Ганна свого хрещеника Пана-са. Отта наука тяжко далась йому...

Читає якось Михась лист. Читає, а чоло його чогось морщиться: помітно біль на обличчю.

— Що там таке?.. Від кого, Михасю, лист?..

— Це, мамо, Панас пише... Приходиться йому там, у столиці, щоб мати змогу вчитися, заробляти гріш тяжкою працею. У двох з товаришем — дрова пиляє. Каже — капнув йому раз брат... А більш — і не пише навіть... А самі, мамо, знаєте — в Архипа достатки не аби-які.

— Брат — собі рад... Так воно, сину, виходить... А може б ми йому... теє...

— Я послав вже йому, та мабуть він ще не отримав моїх грошей. У такій, мамо, справі — як освіта — треба допомогти.

І ото таких людей, як Панас, що потом і кровю добивається світу-знання, їх будуть переслідувати? Чи бачиш ти, — божє, всю отту неправду на світі?

Такі ось питання виринають в голові Ганни.

Ось пригадує вона, як цієї ж весни, той же таки Панас приїхавши на великодні канікули*), у велику п'ятницю заскочив до хрещеної мамі. Голодний, змучений довгою подорожжю — просто вскочив у руки поліції: тоді саме 8 поліцаїв перепроваджували в її Михася шльну ревізію.

Коли, по довгих шуканнях, повіялися поліцаї, вона частує хрещеника свого сухим чорним хлібцем з чаєм.

— Мамо, я вельми охляв... Чи не можна у вас попрохати чогось свіжого до чаю?..

— Свіжого?.. Ти ж відаєш, Панасе, що тепер за дні. Дала б вам паски до чаю... Та ж п'ятниця, ще й велика... страстна... Бійтеся бога, дітки.

— А хто, мамо, страшніший? — не вгаває Панас. — Чи той невидимий бог, якого ми уявляємо собі, чи отті боженята, що недавно були в нас?.. Кого більше боятись?.. Га?..

— Бог з тобою, Панасе... Їж, дитино, на здоровля, — каже Ганна, ставлячи на стіл по-крайну пухку паску.

— Їду оце, мамо, потягом, — запиваючи чаєм смачну паску, мовить Панас, — їду й чую, як пани, чи скоріще підпанки (адже їхати враз

*) Канікули — вакації.

з панами не по нашій кешені!) між собою вони гомонять:

— Що там за місто?

— Це князя Любомірського... воно зветься — Рівне.

— А що то за село?.. Ген он там — велике?!

— Це власність графа Потоцького... Антоніни — називається... Так... виходить, мамо, що цілі городи з селами є *власність панів*. І земля й забудовання — навіть і церкви божі, в яких невидимо спочиває наш той бог — все воно є свята власність панська. Як бачите, мамо, й сам бог є ніби власністю панів неситих!..

Й на диво — попи з отим єретичним ученієм (що торкається зажерливості панської підбити собі ще й бога!) ані скільки не воюють! Вони кажуть нам: “всі ми в руках божих... так є — так і мусить бути... земля, власність панів є свята й непорушна”.

Лиш нарід своїм здоровим розумом відкидає таку фальшиву віру!.. Ми при всякій нагоді кажемо, що воно несправедливо, коли великі лани знаходяться в руках панів. Земля, кажуть люде — *нічия*. Вона, свята земелька — божа.

— А вже ж нічия... Тільки — божа. Бог, дитино, й єсть той господар. А по твою як, Панасе, чи не мусить бути над землею та всім, що на ній — господар отой?..

— Правда ваша, мамо... Так воно мусить бути... І вже недалекий час, коли всі ми скажемо — й панам з попами, й богам з боженятами:

— Геть!.. Ми є повноправними та єдиними господарями на землі, яку з діда-прадіда зрошуємо своїм кривавим потом. Ми є тут господар!.. Ми!..

Останні слова проказав Панас з такою рішучістю та непохитною вірою в це, що його хрещена мати (сталось воно якось навіть помимо її волі) тільки й змогла проказати:

— Дай то, боже, щоб воно так сталось, си-ну...

Вона й тепер не здає собі ясно справи, що з нею вточі коїлося. Досить того, що тоді вона п'ючи з діточками чай, замість грінки хліба, вкусила зі скибки скоромної паски.

Приїзд Михася — обудив її. Оповідючи йому про події, що сталися в його відсутности, розказує і про думки-мрії викликані згадкою про Панаса.

— Відай, Михасю, вельми вже неспокійне серце моє, — мовить вона на останку. — Простю тебе, дитино, бережи ти себе... Бережись дитино...

— То б то, мамо, опустити руки?.. Погодитися з неправдою?.. Може порадите, щоб і Панаса навертав я до того?.. Щоб, замість служити Народові, були ми...

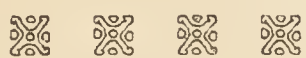
— О, ні, — перебиває мати. — Ні, мій любий синопьку!.. Не те мала я на думці, раючи тобі обережність... Вірю й певна в тому, що й найбільша буря-завірюха тебе не зігне... Ти... ти... мій... дуб, де й мені старій, затишно!

— Одначе — буває иноді й таке, що й найбільшого, мамо, велитня-дуба буря ломить-валить, — мовить Михайло, зустрівшись з поглядом матері.

— Так, синопьку дорогий, — згоджується вона. — Буря ломить-валить... Але дуб не так, як лозина. Він і в найбільший вітер-негоду не хилиться до долу... Його, любий, можна... потрошити, або вирвати... з корінем.

Прага, 22. X. 1923 р.

М. Луцкевич.

ГОДИНИ ПРАЦІ.

Як я люблю оці години праці,
Коли усе навколо затиша
Під владою чаруючої ночі,
А тільки я одна неподолана
Врочиству одправу починаю
Перед моїм незримим олтарем.
Летять хвилини — я не прислухаюсь.

Ось північ вдарила — найкращий праці час —
Три дзвінко вдарила, що стрепенулась тиша,
І швидче у руках забігало перо.
Години йдуть — куди вони спішаються?
Мені осіння ніч короткою здається,
Безсоння довге не страшне мені,
Воно мені не грозить як бувало,

Непевною і чорною рукою,
 А вабить лагідно, як мрія молода.
 Перед світом чорніє ніч на дворі,
 І час гасити світло, щоб його
 Не засоромив день своїм сіянням.
 Погасне світло та палають очі,
 Аж поки досвітки в вікно тихенько
 Заглянуть сивими очима, і всі річі в кімнаті
 Почнуть із темряви помалу виступати,
 Тоді мене перемагає сон.
 А ранком бачу я в своїм свічаді
 Бліде обличчя і блискучі очі,
 А в думці, мов тривога, промайнуть
 В дитячих літах чутії легенди
 Про "перелесника". Розказує, бувало,
 Стара бабуся нам, маленьким дітям.
 "Була собі колись дівчина необачна"...
 Про необачну дівчину, що довго
 За кужілем сиділа проти свята,
 І не молилася, й на дзвони не вважала,
 І спати не лягала, от за те
 До неї у ночі з'являвся "перелесник",
 Не д'яволом з'являвся, не марою, —
 Спадав летючою зорею в хату,
 А в хаті гарним парубком ставав,
 Облесливим речами і очима.

Він їй приносив дорогі дарунки,
 Стрічки коштовні й золоті квітки.
 Він дівчину квітчав і молодою
 Своєю називав, і коси розплітав їй,
 Речами любими затроював їй серце
 І поцілунками виймав із неї душу.
 Не ранок, як співали треті півні
 Зникав той "перелесник", а дівчина
 Уквітчана, убрана засипала
 Камінним сном. А потім цілий день
 Бліда ходила, мов яка сновиди,
 І тільки ждала, щоб настала ніч,
 Щоб з "перелесником" стояти на розмові,
 А тим розмовам був лихий кінець.
 "А хто ж був переслик той бабусю?"
 Питала я в старої, та вона
 Хрестилась тільки завжди і казала:
 "Та не при хаті й не при малих дітях,
 Не при святому хлібові казати.
 Не згадуй проти ночі, бо присниться!"
 Так, я тебе послухала, бабусю,
 Не згадую ніколи проти ночі
 Про "перелесника", моє свічадо тільки
 Нагадує мені про нього в день.

Леся Українка.

19. X. 1899.

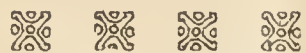
Ч О М У ? . . .

Чому
 на розі вулиці стоїть вона,
 німа,
 згорблена, жіноча постать стара
 і жмуток газет в руках тримає? —
 Не плаче, не наріка.
 Стоїть без слів, — німа!
 Тільки непомітно трясуться її уста.
 Нема — так нема!
 Нема!
 А чи... а може і ви, як ішли,
 бачили цей старий кістяк?..
 Чи так?..
 І як?.. — І не питались ви себе —
 Чому це так?
 Чому?
 Байдуже вам про це,

що для вас завтра принесе?..
 Чому старенька, мати ця
 не розі вулиці стоїть — німа?..
 Чому трясуться її старенькі,
 худі уста?
 Чи-ж мало для світу вона дала, —
 все що могла?
 Чому-ж — питаю вас —
 під муром тут вона,
 на старі літа?
 Чому?..
 Питайте, питайте, —
 Та пильно відповідді шукайте!..
 Глядіть!
 Шукайте!
 Знайдіть!

Едмонтон, 18. XI. 1923.

В. Босович.

З Р А Д Н И К .

Куди ідеш ти, зраднику?
Куди, питаю, Юдо?
Куди провадиш темний люд?
Провадиш його манівцями, —
З дороги завертаєш ти,
Що правдою зовуть;
З дороги, що вказали
Добрі люде...
Юдо!
Чому до них у тебе
Злоба, лють?
Тому, що осмілились простягнути
Порепані руки
До світла правди?..
У темноті жили вони віками,
Сповняли волю хижаків..
Чому не попроведиш брата
На шлях правдивий?
На шлях, котрим хотів іти він
Вже від віків?..

**
*

Колись ішов шляхом сліпець,
Старець сивобородий:
Сліпцем йому судилось бути
Від уроди.
В руках костур держав —
Щоб від собак чим одігнатись
І так для вбогої вигоди:
Щоби не впасти в пропасть де,
Не збитись зі шляху.
Блукав ціле життя дідусь,
Не бачив світла, сонця, зір.
Та десь найшлися добрі люде,
Що пожаліли старика:
— “Коли ти хочеш — кажуть йому —
Побачити красу природи
І світло сонця,
То знайдеш лік.
Ми чули це,
Що ген далеко за горою,
За височезною скалою
Живе коваль.
Велика в нього сила!
Він ломить сталь,

Кує металъ
І ладить лік
Для всіх сліпців,
Калік”.
Зрадів сліпець: — “Ох, дяка вам!
Тепер кінець моїй біді.
Побачу світ! Побачу світлий храм!..
Та тільки шлях...
Правдивий шлях щоби знайти!”..
І зажурився тим. А далі:
— “Ходімо-ж друже костуреньку!..
Торуй мені далеку доріженьку!”..
І довго так ходив,
Питав за дивною горою,
Де той коваль живе,
Що ломить сталь,
Кує металъ
І ладить лік
Для всіх старців,
Калік.

— “О, далека ще доога —
Говорили різні люде —
Буде ще багато труду,
Діду.
Але в ході не спиняйся;
Іди просто до схід сонця,
Не звертай у бік!..
Та найшлися й злобні люде —
Глузували з діда,
Завертали із дороги
В бік.
— “Гей вертайся діду!” — ті кричали в голос,
— “Над гробом ти вже, і сивий вже волос
У тебе!
Сліпим ти родився,
Сліпим і помреш!..
А дід усміхався
І все говорив:
— “Ні, ні! Не до смерти-ж мені так терпіти,
Коли на це в світі можна найти лік...
Я хочу поглянуть на сонце — на світ.
О, хоч перед смертю мушу подивитись!..
До діда підскачів маленький збиточник
І крикнув: — “Дідусю!

Я знаю, де тая гора,
 За якою той дивний коваль
 Кує такі ліки,
 Що їх так бажають сліпці і каліки...
 Ходить зі мною, —
 Я заведу вас,
 І за короткий час
 Будемо за горою!"
 — "Ох, який я радий, що найшлися люде,
 Що сонця для мене таки не жаліють! —
 Прошептав старик.
 — "Ох, сину, сину, провадь мерщій!
 Серце з радости мліє!.."
 — "Терпеливості, діду!
 Ось вже доходимо до краю"...
 І засміявся збиточник в кулак:
 — "Дурак старий!" — шептав він злобно.
 — "Сонця забаглося тобі...
 Пожди, дістанеш лік!.."
 І манівцями скрутив у бік.
 — "Ось там, дідусю. Ступайте сміло!
 Ідіть вперед, а там коваль...
 Ось чуєте?.."
 І пояснив шум водоспаду,
 Ніби то це коваль
 Вже креше сталь,
 Кує метал
 І ладить лік
 Для всіх сліпців — калік...

 Долиною вода кипить,
 Піниться шумою.
 І скала, немов кришталь,
 Блищить до сонця.
 Аж ось сліпець... Ох, лишенько!...
 Куди ведеш ти, зраднику!
 Журчить вода: — "Сюди, сюди!..."
 Шумлять запінившись філі...
 — Хто це? коваль? Чую, чую!" —
 Шепче дід веселий.
 — "Хоч я старий, та прозріти
 Хочеться, дитино!"
 І відкинув костур на бік.
 — "Ох, допоможіть! Сонця хочу!..
 Дайте, дайте ліків!..
 А, водиця вже журкоче...
 Очи, очи! Це для вас!.." —
 Став ногою над берегом
 І в ту мить скотився в низ!..

Зареготав божевільно
 Злобний проводир:
 — "Ось вам сонце! Ось вам рай!
 Ось де ваші ліки!.." —
 А там в низу, на камені
 Конає сліпець.
 Водиця журкоче — сполікує кров...
 Тепла кров з чола спливає.
 Ворохнувся старець і відкрив повіки.
 — "Бачу, бачу!" — крикнув він.
 — "Сонце! Світло! Сонце!
 Але — що це?
 Біль у грудях!..
 В голові шум... Сон — це?
 Знов темніє...
 Хіба кінець? Чую, чую!
 Коваль креше знову.
 Кує метал
 І буде лік...
 — "І буде лік", — шептала смерть...
 — "І буде лік", — шептав старик...

**

Куди ідеш ти, зраднику?
 Куди, питаю, Юдо?
 Куди ведеш ти вбогий люд?
 Ведеш їх манівцями,
 Ти злобний проводир!
 Нащо збиваєш зі шляху
 Людей, що прагнуть світла?
 Вони-ж не хочуть манівцями
 Іти у пропасть.
 На що женеш ти їх?
 О, Юдо!..
 Сміх?..
 Смієшся ти?
 Ти бачиш світло! Бачиш сонце!
 А вони?
 Вони теж люде!
 Бажають волі.
 Шляху шукають, що правдою зветься,
 Тільки не знають,
 Де ця правда є...
 Кругом них темно, нужда, горе...
 Високі гори... Ох, зорі, де ви?
 Гей, сонце, де ти?
 Зійди до нас!
 — "Ідіть туди! — прозрівші кажуть —
 На схід, шляхом, яким і ми
 Ішли весь час!
 На зустріч сонцю,

Що піднімається ген там
Аж за горою!..”
Зраднику! Ти кричиш:
— “Ні, ні! За мною!
Манівцями за мною!”
— Стій! Куди ведеш ти їх?
Тобі це сміх, що ти женеш
Нещасних на поталу?

Над пропасть — в царство тьми,
На вічну їх загладу?
О Юдо!
Зраднику робочих мас!
Наємник підлий ти,
Слуга гидкого ката — капіталу,
Велика пімста жде тебе за зраду!
Нью Йорк, 3—10—1923.

М. Вірляна.

РОЗМОВИ ПРО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ.

БОРІТЬБА З БРЕХЛИВІСТЮ.

Огида до брехні, яку ми відчуваємо, коли здибуємо її в людях, і та шкода від неї, примушує нас боротися з нею шляхом виховання в дітях любови до правди.

Між дітьми, не дивлячись на брехливе оточення, ми здибуємо суцільних непопсованих осіб, що зберегли в собі красу добра і правди. В таких дітях ми повинні прикладом і працями зберегти цю любов до правди.

Зовсім інше уявляються з себе діти отроєні брехнею. Це вже хворість, яка з'являється разом з такими пороками, як лінощі, потайне курення, піяцтво, онанізм, безсоромність і т. и.

Ці діти обов'язково разом з брехнею, мають ще й якісь інші пороки, з якими їм треба критися.

До брехні, як ми казали, нахиляють сторонні впливи. Залякані діти часто густо брешуть ніби без причини. Але такі діти мають особливий розум, на якому відбилися всякі утиски, погрози й карі. У них завжди перед очима якась небезпека; вони всюди вбачають її: в підвищеному голосі батьків, в їх суворому погляді, в звичайних вимогах, питаннях і т. ин.

Діти, що почувають певний смак в брехні, потрапивши до товаришів вносять отруту з собою і призводять їх до того. І коли завчасно не встигнуть батьки або вихователі стати на перешкоді їх впливові, то брехня, шахрайство і інші погані звички страшенно ширяться між дітьми.

Одкидаючи примус у вихованні, ми звертаємося до природних навчителів: досвіду й прикладу. Даючи дитині волю розвитку, поставимо поруч з тим приклад і досвід. Нехай дитина

на вчиться й виховується на своїх помилках. Давайте їй більше випадків, де-б вона могла зрозуміти, що правда краще від брехні, що правда має ґрунт в самій природі і корисна нам, а брехня безпідставна і шкідлива.

Впливати на дитину треба дуже обережно, стоячи ніби осторонь, щоб не здавалося їй, що наше втручання загрожує їй небезпекою.

Треба утворити такий осередок, скласти такі умови, при яких дитині не потрібно було-б критися з своїми почуттями. Зробіть так, щоб дитина ставилась до вас щиро і ви завжди будете багато мати матеріалу для спостережень того, чим живе ваша дитина. Шануйте її щирість і розвивайте довіря до себе. Вислухуйте уважно всі її скарги, радійте її радощами і дитині не буде потреби вигадувати.

Не можна гнітити дитину своїм поведінням. Пригніченість викликає в дитині опір, знищує в ній радість і задоволення життям, простоту і щирість взаємовідносин, викликає недовіря до вас і штовхає шукати іншого товариства.

А хіба не є найкращими товаришами дитини батьки й родина взагалі? Чому ж ми своїм поведінням будемо відштовхувати її від себе? Ніхто так жагуче не буде бажати добра і щастя дитині, як батьки. Тому так природньо їм обставляти життя її, щоб в родині найлегше, найвільніше буяли її душа і серце.

Підносьте дитину власним прикладом з щабля на щабель людських чеснот, ведіть її до правди своїм правдивим, чистим, любовним відношенням, своїм чесним життям.

Діти не народжуються порочними, їх виховують такими люде й обставини.

Ми мусимо далі визначити кілька природних

джерел, які сприяють розвиткові брехливості у дитини.

По перших: надзвичайно сильна уява дитини, яка спричиняється до самообману. Діти уявляють себе кіньми, мисливцями, візниками, куховарами і чим хочете. При чім, уявляючи себе тим або иным, вони цілком забувають про дійсність. В такі моменти даремно упевнювати їх, що вони не те, що уявляють.

Така умовність тотожна брехливості, вона з'являється істиною для дитини. Особливо сильно впливають на такий стан казки, байки, оповідання.

По других — малосила дитина любить хвастати, величатися. Воно з'являється у дітей періодами, а потім пізніше зникає. До цього з'явища треба ставитися дуже уважно. Тут не брехливість, а хворобливе з'явище. Не треба тільки сприяти розвитку цього, бо потім воно може стати пороком.

По третіх — брехливість, що сполучена з захистом себе й товаришів. Діти брешуть, аби захистити себе й товаришів від небезпеки. Тут сприяє брехливості соціальне почуття, добробут товаришів. Я знаю родину, де суворий батько, і там троє дітей нізащо не зрадять один одному, хоч би їх катували. Вони вигадують, кажуть неправду, а товариша не підведуть. Вони знають, що страждать краще всім, ніж одному, і вони міцно з'єднані батьківською суворістю, його жорстокістю.

От головні три причини, що спричиняються до розвитку брехливості, але між ними є безліч інших непомітних. Щоб їх відкрити, треба більше уваги до життя дитини.

Одне можна сказати, коли помічена брехливість між дітьми, треба змінити спосіб виховання. Дитина не по своїй волі бреше: її примушують обставини. В них і треба шукати причину цього з'явища в дітях.

Я. Ченіга.

ЯКУ КОРИСТЬ ДАЄ НАМ ОРГАНІЗАЦІЯ.

Так і хочеться дещо сказати про те, чого нам жінщинам робітницям найбільш недостає. А що в першій мірі бракує нам знання, цього певно ніхто не заперечить. Ну, а де ж би того знання взяти? — дехто питає. На це знайдеться легка відповідь: треба читати робітничі часописи і книжки, треба інтересуватися робітничим рухом. Але що ж ту зробити, щоб наша жіноча голова могла все те видержати, себ-то, щоб в жіночій голові могло все начитане як слід вміститися?

Безперечно, що наш жіночий ум не може травити ще важкого матеріалу як слід, але ж бо про це ніхто й не старався. Коли, прим., жінщина зачне яку книжку читати, то так аж хочеться якнайскорше знати, що в тій книжці далше буде. Але де тобі далше дочитатися, коли тут вже й дитина торгає тебе, бо чогось там їй бракує. Заспокоївши дитину берешся далше до читання. Ще не відшукала, де якраз перервала читання, аж тут знова новий клопіт: дітвора між собою за щось бється, аж ха-

та ходором ходить. Кидаєш книжку та берешся робити злагоду. Тут зі злости таке тим дітям наверхеш, що потім аж самій тобі соромно. Тут тобі вже й хатня робота на черзі, кидаєш книжку в кут та вже й зовсім забула, що читала.

Та не тільки діти і домашня робота причиною, що ми не маємо спромоги просвітити себе більш основно. Наші матері-робітниці приневолені йти на заробітки. Ось, наприклад, йде така робітниця до багатії пані мити підлогу. Як зачнеш цю підлогу мити, то багачка дуже часто стане над тобою і приговорює, як би то якнайскорше скінчити. А ти собі так і думаєш: а чорти би забрали вас, пані дармоїдки, не вже ж ви собі думаєте, що ми робітниці маємо ціле життя usługувати вам, як рабині? Не досить, що своєї роботи маємо аж по вуха, то ще і коло вас мусимо ввихатися без віддиху? Аж по печінках тебе ріже, коли бачиш таке поведіння багатії пані з робітницею.

Скінчивши в багачки роботу, біжиш швидко до дому, бо знаєш, що там вже не гаразд за-

станеш. Входиш до хати — все до гори ногами. Звісно, що діти в хаті так тобі нагосподарять, що аж за голову зловишся. Тут і сама не знаєш, за що скорше братися — чи вечеру варити, чи в хаті прятати, чи дітей пообмивати. Тут чоловік з роботи скоро прийде, то й не подивиться на тебе добрим оком, як вечері готової не буде. Хоч не можна цього сказати на адресу всіх чоловіків, але все ж таки більшість з них так думає і робить. Прийшов чоловік вечером з роботи, вмився, повечеряв, пішов куди йому завгодно, взявся до читання газети або книжки, а як ні, то ліг на ліжко відпочивати і він вже вільний. А ти жінко порайся коло хатньої роботи, бо днем не було часу.

Оттаке життя робітниці. Ми маємо много більше праці, чим наші товариші муштини, хоч вона може й не так видатна й тяжка. Але за

працю нашу кредиту від муштин годі добитися, бо вони думають, що домашня робота, — це не робота. Велика більшість женщин так таки й схиляє свою голову перед такою думкою, а це просто тому, що одні неграмотні, а другі хоч грамотні, то до всего байдужі і якось таки по давньому вговорені, що чоловік має всякими позадомашніми справами клопотатися, а жінка має тільки хати сторожити. Правда, є вже й такі женщины, що знають добре про слушні їх права, знають, що і вони люде, що й вони мають таке ж право до життя, як і муштини, але вони по більшій часті тільки знають. Ось, прим., проситься жінка в свого чоловіка, щоби той дозволив їй піти на жіночий мітінг або відчит. Чоловік так і переконує її, що там жінці нема пощо йти, бо жінки сходяться лише на те, щоб судити одна другу, хоч сам він добре

Доповняюча група членкинь відділу Секції Женщин-Робітниць при Стів. У.Р.Д. в Вінніпегу, Ман.

знає, що то є організація. Коли жінка впретсь-ся таки йти на мітинг чи відчит, не зважаючи на приказ свого чоловіка, тоді в хаті починається "богослуження" без попа, а опісля через який тиждень не говорять одне з другим. І все те діється тому, що жінка хотіла дечого корисного навчитися. Так отже жінка пробує кілька разів, а коли бачить, що справи таки не налаждає, вона тоді мовчки терпить та проклинає свою лиху долю тому, що є невільною, що є зависимою від свого чоловіка і без його дозволу не сміє вийти з хати. Йому не хочеться, щоб жінка знала, що в світі діється.

Отже власне тому ми жінки терпимо більше за наших чоловіків, бо ми несвідомі, боязливі й несмілі, а до того ще й фізично не сильні, бо наше життя приковане до печі, дітей і чоловіка. Ми повиростали в таких самих злиднях в своїх родичів, де наші матері мусіли завсіди повинуватися диктаторським приказам батьків. Ці наші мучениці-матері передали це несвідомо і нам в спадщині. Але нашим матерям можна це простити, бо вони все на бога здавались й поза хатне вікно світа не бачили. Але ми побачили трошки більше світа від наших матерей, тому й не мусимо наслідувати їх. Ми повинні пристосовуватися до життя нового й нових обставин, повинні виховувати наші діти в таким дусі, щоб з них вирости люде, а не раби. А цьому можна зарадити тоді, як ми попрацюємо трохи самі над собою. Перш всего нам треба вступити в члени робітничих організацій, які вже існують майже по всіх місцевостях в Канаді. І не вистарчить тільки належати до організації, платити свої членські вкладки та прийти деколи на мітинг, як це зараз робиться, але щоби освідомитися, треба якнайбільше читати. Розкажу один примір.

Минулої весни наш Ц.К. отримав лист з малої місцевости недалеко Вінніпегу, щоби вислати туди бесідницю на першого мая. Як організаторку женського товариства, членкині рішили вислати туди мене. Приїжджаю я туди і довідуся, що організація представляється там не погано, коби тільки мож було запровадити який-такий порядок. Довідуся далше, що в товаристві є 16 членкинь, але на мітинги всі не приходять. Коли щонебудь рішається частиною присутних на мітингу членкинь, тоді на це під той час неприємні гніваються, що їх про це

не повідомлено. Отака то в них система: кожену з'окрема треба кликати, бо инакше на мітинг не прийде.

Це так робиться в товаристві, де членкині не є ще вповні свідомі свого завдання. Безперечно така поведінка має місце лише в товаристві менше свідомих женщин, бо свідоміші знають вже і розуміють свої обовязки зглядом організації і на мітинги сходяться в призначений день кожного тижня, чи як там.

Членкині робітничого товариства повинні бути свідомими свого завдання, повинні інтересуватися робітничим рухом в цілому світі. Не даймося до всего просити, бо все, що робимо, то для себе самих, бо тільки всі разом спільно можемо досягнути те, до чого стремимо. Свідоміші робітниці повинні приєднувати до організації менше свідомих, а всякі особисті спори між членкинями старатися викорінювати раз на завжди. Не всі ми заняті дітьми і працюємо поза домом. Стараймося отже використати вільний час для добра організації. Дбаймо про тих, котрі ще є приковані тільки до кухні. Учащаймо на зібрання і домагаймося, щоб жінка кожного робітника стала членкинею жіночого товариства. Пишім дописи до часопису і нашого жіночого журналу про робітничі відносини довкруги нас та домагаймося рівности не тільки на словах а й на ділах. Докажм, що ми жінки робітниці теж розуміємо справу як слід.

При кінці я скажу ще це, що обовязком кожного товариша є постаратися про те, щоб його жінка читала і передплачувала жіночий журнал "Голос Робітниць". В цім журналі є потрібні вказівки що до засновування організації. Цей журнал є присвячений спеціально для нас женщин, писаний дуже приступною для нас мовою так, що найменше очитана людина все гаразд зрозуміє. Також взиваю всіх свідомих членів і членкинь подбати про те, щоби наш журнал побільшити, щоби з місячника став тижневником, бо я є за тим, щоби робітницям дати більше духового корму, чим мали вони до тепер. Стараймося розповсюднювати наші робітничі часописи "У.Р.В.", "Г.П." і "Г.Р." Постараймося зробити бодай одну з них дневником, а прочі тижневниками. Дбаймо більше про нашу свідомість, а тоді буде менше злиднів у нас. Як ми постараємося все те виконати, тоді і пізнаємо, яку силу має організація, я-

ку користь вона нам дає і чому ми повинні до неї належати. Зрозуміймо вже раз, що в науці сила. То-ж учімся і других до науки заохочуймо, бо в науці і в спільнім об'єднанні лежить запорука нашої перемоги.

То-ж проч з темнотою! Хай живе солідарність робітників і робітниць в цілому світі!

З товариським привітом,

М. Я. Виноградова.

Вінніпег, Ман.

ДОПОМОГА "ГОЛОСОВИ РОБІТНИЦІ".

Вінніпег, Ман.

На поклик т-ки О. Андрусик складаю \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниць" і закликаю зложити таку ж суму на ціль підтримання нашого органу т-ку А. Бобов-Зіновія Гнатів.

організації тих жінок-робітниць, які з різних причин не є ще в наших рядах, щоб і вони пізнавали, якою дорогою треба йти працюючій людині в житті, щоб вибороти для себе і для всього працюючого людства краще будуче.

М. Потігайлова.

Вінніпег, Ман.

На поклик т-ки Чайківської сповняю свій обов'язок і складаю свою лепту в сумі \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниць" і взиваю всіх тих товаришок, які ще не зложили пресового фонду на наш орган, щоб поспішили тепер, а певно "Голос Робітниць" зможе незадовго виходити коли вже не два рази в місяць то певно в побільшенім об'ємі.

Анна Змійовська.

Форт Вільям, Онт.

Дорога Редакціє!

Посилаю Вам \$1.00 на передплату на наш орган "Голос Робітниць" і \$1.00 на пресовий фонд. Кличу всіх товаришок поспішити з підмогою нашому журналу, бо він почав між нами жінками велику і корисну працю.

Ваша за кращу долю всіх працюючих,

Т. Стемпковська.

Порт Артур, Онт.

На поклик т-ки М. Я. Виноградової складаю \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниць" і закликаю зложити на цю ціль по доларови слідуючих товаришок в Форт Вільям, Онт.: М. Козакову, М. Мойсюкову, П. Каміновську і М. Остапович. Надіюся, що викликані мною товаришки поспішать на поміч нашому журналу.

Ф. Жура.

Форт Вільям, Онт.

Дорога Редакціє!

Посилаю Вам \$6.00 на нову передплату, яку я збрала від тутешніх жінок-робітниць, \$1.00 на відновлення моєї передплати і \$1.00 від мене на пресовий фонд. Бажаю найкращого розвитку нашому журналу.

З товариським привітом,

Валерія Пачковська.

Вест Форт Вільям, Онт.

На поклик т-ки А. Грабової складаю на пресовий фонд "Голосу Робітниць" \$1.00 і закликаю зложити на цю ціль по доларови слідуючих товаришок з Вест Форт Вільям, Онт.: Зофію Шимків, Параскеву Марак, Теклю Мандрик і Олену Ємчук.

Марія Загаровська.

Вест Форт Вільям, Онт.

Читаючи наш журнал "Голос Робітниць" я бачу, що він потребує на втримання себе при існуванні матеріальної помочі. Тому я складаю на пресовий фонд "Г.Р." \$1.00 і закликаю зложити на цю ціль по доларови слідуючих товаришок: Софію Шимкову, Леонію Чепесюкову, Марію Грабікову, Ольгу Галушак, Анелю Білінську, Марію Черкасову і Олену Смукову, всі з Вест Форт Вільям, Онт.

А. Бжижінська.

Вест Форт Вільям, Онт.

На поклик т-ки С. Галушак висилаю \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниць" і закликаю зложити на цю саму ціль по доларови товаришок А. Чепесюкову і П. Рубанцеву. Товаришки! Ми мусимо помочі і підтримати наш орган "Г. Р.", бо він дає нам просвітно-духовний корм. Так само візьмим собі за обов'язок приєднати до нашої

НА ПРЕС. ФОНД "ГОЛОСУ РОБІТНИЦІ" ЗЛОЖИЛИ:

Відділ Жінок-Робітниць, Ватерлоу, Онт.	\$14.40
Софія Беш, Вест Торонто, Онт. (збірка)	9.00
Драм. Круг. ім. І. Франка, Ангусвил (з прод. майна) ..	8.00
П. Лапчук (школяр), Ріджайна, Саск. (Коляда) ..	-6.00
Геня Панчук, Вінніпег, Ман.	2.00
М. Потігайлова, Вест Форт Вільям, Онт.	1.00
А. Бжижінська, Вест Форт Вільям, Онт.	1.00
М. Загаровська, Вест Форт Вільям, Онт.	1.00
Ф. Жура, Порт Артур, Онт.	1.00
Анеля Сміль, Каспако, Б. К.	1.00
В. Пачковська, Форт Вільям, Онт.	1.00
Анна Змійовська, Вінніпег, Ман.	1.00
Зіновія Гнатів, Вінніпег, Ман.	1.00
Т. Стемпковська, Форт Вільям, Онт.	1.00
І. Олянін, Дана, Саск.	1.00
Н. Жабюк, Лонгмуйр, Онт.	1.00

(Задля браку місця всі інші дописи, виказ жертв на пресовий фонд і фотографії відділів Секції Жінок-Робітниць будуть поміщені в слідуючій числі "Голосу Робітниць".)

Пролетарі всіх країн, єднайтеся!

ГОЛОС РОБІТНИЦІ

THE VOICE OF WORKINGWOMAN

Місячний Журнал для Женщин-Робітниць
Орган Секції Женщин-Робітниць при Стіваришенню
Український Робітничий Дім.

Видає Видавництво "Пролеткульт".

Передплата виносить: на рік \$1.00; на піврік 60 ц.
Поодинокі число 10 ц.

A monthly magazine for Workingwomen
Organ of the Workingwomen's Section of Ukrainian
Labor Temple Ass'n.

Published by the "Proletcult" Publishing Ass'n.

Subscription: per year \$1.00; per six months 60c
Single copy 10c.

THE VOICE OF WORKINGWOMAN, Cor. Pritchard & McGregor Sts., WINNIPEG, MAN., CANADA.

РІК II.

Вінніпег, Лютий-Март 1924.

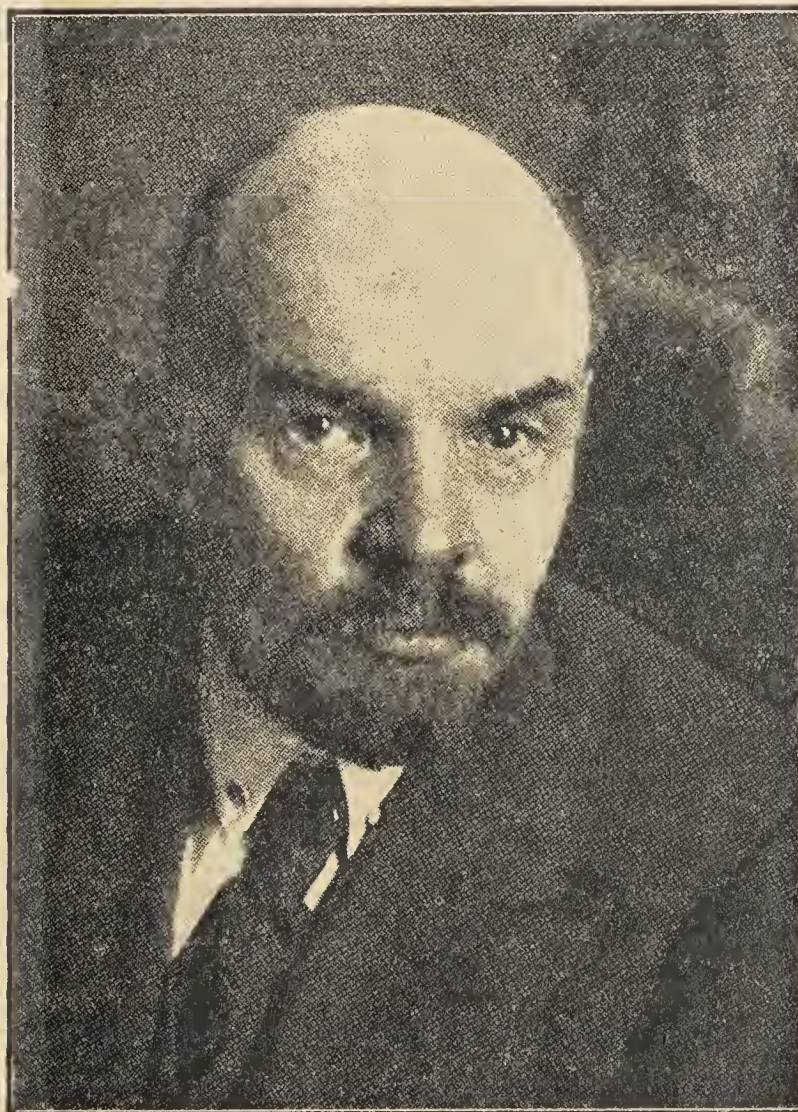
ЧЧ. 2—3.

ПОМЕР ПРОВІДНИК ВСЕСВІТНЬОГО ПРОЛЕТАРІЯТУ.

В понеділок 21. січня 1924 року, помер в селі Горках під Москвою в Радянській Росії, Володимир-Микола Ленін. Помер проживши не повних 54 роки.

Хто-ж це був Ленін? Що це за чоловік, що заговорили про Нього всі народи світа, всі газети, всі класи? Чого робітництво і бідне селянство на цілій земській кулі так глибоко засумувало, почувши вістку про смерть Леніна?

Ленін, це не був звичайний собі чоловік. Це був незрівняний провідник і оборонець робітників та селян цілого світа. Він вчив, як здобути волю та рівність для працюючих, він боровся з насильством та несправедли-

НИКОЛАЙ ЛЕНІН (ВОЛОДИМИР ІЛІЧ УЛЯНОВ)
уродився 10. квітня 1870.; помер 21. січня 1924 р.

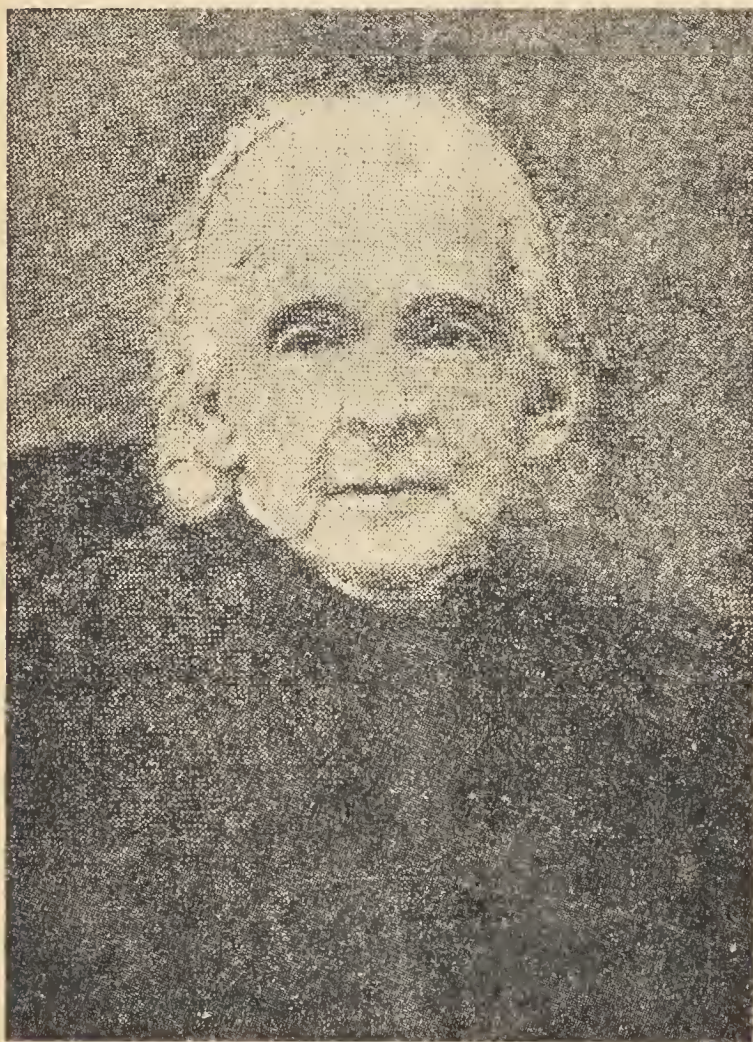
вістю. Робітники і бідні селяне всіх народів, які тільки живуть на світі, були для нього рідними братами. Він був непримиримий ворог капіталу та панування панів-буржуїв над працюючими. Природа обдарила його великим розумом, розумом надзвичайним. Ленін вмів наперед передбачувати події, але розуміється, не тому, що може в ньому був пророчий дух, бо в це ніхто з тямучих людей сьогодні не вірить, а тому, що він був глибоко освічений і на основі науки, міг наперед догадатися, які наслідки може мати почата праця. Якби Ленін жив в часі релігійного засліплення, його назвали б святим. Але робітництво світа називає його і буде на-

живати дорогим Товаришем і великим Учителем.

Треба знати, що наука Леніна і Його праця, безсмертні. Цілі далекі покоління людей, що прийдуть по нас, будуть користуватися Його наукою і після неї впоряджуватимуть своє життя.

Але ми коротко познайомімся з цілим життям цього незвичайного чоловіка.

Уродився Ленін в 1870 році, себто 54 роки тому назад, в місті Симбірську в Росії, в хаті

МАТИ В. І. ЛЕНІНА,
яка живе по сьогоднішній день в Радянській Росії.

директора народної школи. Батько Його звався Ілля Улянов, а Ленін, Володимир Улянов. (Прізвище Микола Л е н і н прибрав собі Володимир в пізніших роках, як ховався перед переслідуванням царської влади за революційну діяльність.)

Були в Володимира дві сестри: Анна і Марія, та старший брат Олександр.

Як Володимир був в сім'ї класі гімназії, тоді помер Йому батько. В рік пізніше, Його

брат Олександр, що був революціонером, хотів вбити російського царя, але це не вдалося йому і його товаришам. Царська влада арештувала змовників та засудила на смерть.

Мати Олександра добила дозволу побачення з сином день перед його насильною смертю. Вона, звичайно мати, горювала та плакала на грудях сина, але він заспокоїв її.

— Не плач мамо — сказав. Мене повісять завтра, але тобі залишиться ще Володимир і Анна та Марія...

Підмовляли Олександра, щоб він просив царя о помилування, але гордий революціонер не хотів про це й чути. І на другий день його повісили.

Геройська смерть брата зробила на молодого Володимира величезне враження. Він з молодечим запалом кидається до революційної таємної праці, наражуючи себе на велику небезпеку.

По скінченню гімназії Він поступив на університет, але по двох місяцях Його виключили за революційну працю серед студентів.

Володимир їде до Петрограду і прибравши назвиско Миколи Леніна, починає працювати серед робітництва. Організує і освічує робітників, та закладає першу масову робітничу організацію "Союз боротьби за визволення пролетарської класи". Та царська влада за це арештувала Леніна і вислала Його за кару на кілька літ в глухе село в далекому і холодному Сибірі. Але й тут не посидів тихо Ленін. Він написав велику наукову книжку, в якій доказав, що робітництво і селянство мусить повалити капіталізм.

Як скінчив Ленін присуджену царськими прислужниками кару в Сибірі, то виїхав за границю, в Швейцарію, бо там Йому було легше вести революційну працю. Він писав книжки, видавав газети і все це переслав таємним способом в Росію, де Його товариші ширили між робітниками та селянами. Сестри Леніна, Анна і Марія, що жили в Росії були одними з тих, що ширили революційну літературу. Їх мати, яка жила самотно, не чула, не відала про своїх дочок. Минали роки, а вона не бачила ані сина Володимира, ані дочок. Та вона розуміла, що праця їх велика і потрібна. Тільки тоді доходили до неї вісті про своїх дітей, як газети по-

давали новинку, що їх арештували за революційну діяльність, або вислали на Сибір.

Жив Ленін за границею разом з своєю дружиною Крупською, яка була вірною Його товаришкою по партії, по всій ідеї.

Світова війна 1914 року застала Леніна в Швейцарській Республіці, яка не брала участі в війні. Одинокий Ленін, з гуртком товаришів-соціалістів підняв протест проти війни, проти різні народів. Він заявив: "Війна війні! Хай живе мир! Хай живе вільний працюючий люд!"

В час революції 1917 року в Росії, Ленін приїхав до Петрограду і клинув клич: "Вся влада робітничим і селянським радам!"

І працюючі маси, виховувані довгими літами Леніном, зрозуміли цей клич. Почалася робітничо-селянська революція, яка на протязі трох літ перемогла всіх ворогів і створила міцний Союз Радянських Соціалістичних Республік. Ле-

нін був одним з найбільших провідників революції і одним з найбільших творців робітничо-селянської держави. Його й вибрали з перших днів революції головою радянського уряду (правительства), яким був Він аж до своєї смерті.

Рівночасно, був Ленін також вченим. Він написав багато наукових книг, в яких передав свої думки. Без сумніву, робітництво цілого світа понесло дуже велику втрату, бо не стало більше в живих найбільшого Великого-Учителя. Але наука Леніна, Його думки і праця — безсмертні. Проходитимуть сотні і тисячі літ, і працюючі маси будуть користати з Його науки та згадуватимуть Його ім'я з великою пошаною та гордістю.

Ленін помер, як людина, але праця Його і дух Його, живуть і будуть жити між нами.

К.

“ГОЛОС РОБІТНИЦІ” ДВА РАЗИ НА МІСЯЦЬ.

На домагання відділів Секції Жінщин-Робітниць при Товаришенню Український Робітничий Дім, п'ятий з'їзд Стів. У. Р. Д. поручив Видавничому Товариству “Пролеткульт” видавати “Голос Робітниць” два рази на місяць.

За рік свого існування, журнал “Голос Робітниць” здобув собі великі симпатії серед українських робітниць в Канаді. Надіємося, що в цьому році в троє побільшаться читачки і передплатниці. Редакція докладає з свого боку старання, щоби журнал задовольнив всі духові потреби своїх читачок. Перш усього, в дальших числах будуть поміщуватися наукові статі написані в найприступнішій і найпростішій формі, також кращі оповідання та вірші і ріжнородні цікаві новини з цілого світа. В “Голосі Робітниць” кожна робітниця найде не тільки освіту, знання, але й потрібну пораду. Крім цього, журнал виходитиме ілюстрований.

Надіємося, що товаришки-читачки поспішать нам з щирою допомогою в цій важкій праці, так з морального, як і з матеріального боку. Вже від тепер повинні всі зайнятися збиранням передплати і пресового фонду, бо від цього зале-

жатиме успішний розвиток журналу. Передплата підвищена тільки на 50 центів. Хто зложить \$1.50, той матиме цілий рік два рази кожного місяця “Голос Робітниць” в збільшеному обемі і з цікавим матеріалом. Піврічна передплата 80 центів. Передплатниці, що заплатили вже на 1924 рік \$1.00 по старій ціні, повинні в швидкому часі доплатити належних 50 центів.

Це число “Г.Р.” виходить подвійне, бо інакше годі було зробити з чисто технічних причин. Слідуюче число вийде 15. марта і з того часу читачки будуть одержувати журнал на означений час. Редакція докладає всіх сил, щоби “Голос Робітниць” не спізнявся, а виходив точно.

Значить, приступаємо до нової, ширшої праці. Нехай-же ця праця закипить скрізь, де тільки живуть свідомі українські робітниці! Нехай наш збільшений журнал буде тою криницею, з якої робітниче жіноцтво черпатиме свою освіту! Нехай “Голос Робітниць” стане тою чарівною силою, що відкриє очі всім українським робітницям, які через свою несвідомість блукають до цього часу поза організацією!

Сміло товаришки до праці!
“Голос Робітниць” — це Ваша гордість!
Нехай-же цей журнал має не тисячі, а де-

сятки тисяч нових передплатниць та читачок!
Бо в цьому запорука нашої сили і нашої свідомості.

МІЖНАРОДНЕ СВЯТО ЖЕНЩИН-РОБІТНИЦЬ

День 8. марта є міжнародним святом женщин-робітниць.

Пригадуємо при цьому коротку історію жіночих — робітничих організацій в світі, щоби яснішим стала ціла справа.

В 1907 році, в німецькому місті Штутгарті, зібралася перша міжнародня конференція женщин-соціалісток. В своїх нарадах рішили вони віддатися праці для широкої організації робітниць, але не віддалятися в роботі від організацій робітників, бо головна мета — визволення працюючих з неволі капіталу, спільна так для робітників, як і для робітниць.

Друга міжнародня конференція робітниць відбулася в 1910 році, в столиці Данії, Копенгазі. На цій конференції, за почином товаришки Кляри Цеткін, що з наймолодших літ працювала серед робітниць, ухвалено проголосити день 8. марта міжнародним днем женщин-робітниць.

Міжнародний робітничий союз, званий другим Інтернаціоналом, в який входили й організації робітниць цілого світа, в час війни 1914 року зрадив робітництво і його провідники пішли на службу цісарів та королів. Тільки з вибухом великої революції в Росії, свідоме робітництво оснувало новий третій Комуністичний

Інтернаціонал, який обєднав в собі всі організації активніших і вірніших своїй ідеї робітничих партій.

1920 році відбувся в Москві другий конгрес цього Інтернаціоналу, а рівночасно з ним також міжнародня конференція жінок-робітниць. На цій конференції рішено, щоби день 8. марта залишився й на далі міжнародним святом робітниць. З цього часу організації робітниць використовують цей день для своїх організаційних та пропагандових цілей, для виявлення своєї міжнародної єдності.

Всі відділи Секції Женщин-Робітниць при Стів. Укр. Роб. Дім повинні також в день 8. марта скликати масові мітинги женщин-робітниць, або устроїти концерти-мітинги і на них закликати робітниць до організації, до єдності та спільної праці над освідомленням себе. Треба на таких мітингах пояснити, які користи дає організація, треба скріпити свої сили, та придбати нових членкинь.

Це одинокий день в році, в якому робітниці можуть публично доказати силу своєї організації, свого поступу, свідомості і єдності. Нехай це свято вийде скромно. Наскільки в нас є сили, так відсвяткуємо його. Бо ми недавно тільки народилися до організаційного життя і тепер — ростемо!

СПОМИН ПРО В. І. ЛЕНІНА

Це було весною 1921 року. В Москві відбувся тоді перший з'їзд жінок-робітниць Сходу.

З'їхалися представниці жіночих організацій Хівп, Бухари, Авганістану, Туркестану.

В своїх прекрасних-мальовничих одягах,

в чалмах і покривалах, вони відбували свій з'їзд у великій салі третього Радянського Будинку в Москві.

Попасти на з'їзд мені не вдалося. Але діло в тому, що жив я в тому ж будинку і часто мав

нагоду бачити тих незвичайних делегаток, які пестримми — просто чарівними групами проходили по подвір'ю та парку.

З'їзд доходив до кінця і від'їзд делегаток був означений.

Але перед від'їздом делегатки далеко-східних країн почали домагатися Леніна. Вони просто заявили, що не можуть повернутися до дому, доки не побачать Його, самого головного...

Вперте домагання делегаток примусило керівників з'їзду потривожити Леніна, який в той час вже був хорим і рідко куди появлявся.

В очікуванню "головного", делегатки окремими групами розташувалися коло головного входу.

Ось вже в'їхав в подвір'я автомобіль з бажаним Леніном. Пестрі групи жінок здригнулися,

заметушилися, окружили автомобіль. Відкрилися дверцята і показався Ленін. Молитовний шепіт пронісся серед жінок Сходу. Багато з них впали на коліна і шептали щось своєю мовою...

Нараз, з середини товпи жінок, почувся переразливий крик. Декілька делегаток, найбільш вразливих, зі зворушення зомліли...

Ленін стояв здивований, засоромлений...

В цей час одна делегатка, в білій чалмі на голові, на руках й на ногах підлізла до Леніна і почала цілувати краї його одіння...

Зачудований і змішаний всім цим, Ленін бистро кинувся в бік і майже бігом пустився у вихідні двері, на вулицю...

І. Пришелець.

МІЙ ШЛЯХ ЖИТТЯ.

Оці світлинки свого життя присвячую Тобі, любя матінко страдальнице!

Прийми оцей скромний віночок щирих слів, за виляти Твої сльози над моєю долею!

Матінко рідна, Ти не вела мене маленького за ручку, а пустила мене самого на шлях життя.

Я, напруживши свою увагу і всі сили, йшов по своїм темнім шляху життя до неясно означеної мети.

Вітер життя безнастанно віяв мені прямо в очі, неначе ланцюгом сковував мої ноги, припиняв мій хід, витискав з очей сльози, сушив їх, а разом з ними сушив і моє тіло.

Шлях мій хоч рівний та темний.

Я до крові колов свої ноги на терня котре при яснім світлі можна б легко оминути.

Я мучився, томився, поконуючи перешкоди темряви, а все далі і далі йшов.

— ...“Молися, синочку, до Всемогучого, він все сотворив: і землю, і сонце, і чоловіка, і найменшу порошиночку. Ніч і день, зима і літо, буря й погода, війна й мир, бідність і багатство

— все це в його руках, він всім володіє. Молись до Його, він Всемогучий і Наймилостивіший допоможе тобі і всім” — говорить мені малому батько, а самий молючись помер в недолі. Я молився.

В душі ставало мені любо і ясно від надії на поміч Всемогучого Бога.

Ніч і день, зима і літо чергуючись минали, а я молився.

Раз зимою, завіяла хуртовина снігом стару жебрачку і хрест з розп'ятим Всемогучим Богом, під котрим вона молилась.

До нас прийшов з міста якийсь пан і за податок забрав скатерть і сірак. Мати і сестра безпомічні плакали і молились.

— Всемогучий де твоя сила? — вирвалось мені з грудей.

— Немічний, дерев'яний бог пропав у снігу разом із жебрачкою.

— Всемогучого снігом замело, в однім селі грім запалив літом його святиню — церкву, — чуєте люде?!

— Я вже не молюсь, не моліться й ви до того бога, якого самі робите з дерева, з каміння, з заліза, малюєте фарбами на папері, на полотні, на стінах.

Я не молюсь!

Мені страшно стало. Як довго я себе обманював, а тепер почув я в собі безмежну порожнечу, а в голові хаос думок.

**
*

Темно... темно на моїм шляху життя.

Кости стучать довкруги.

Кости тих людей, що погинули в цій непроглядній, безмежній темряві віків.

Страшно.

Пусто.

Темно.

Невже ж і я пропаду в цій темряві бючись о спорохнявілі кости своїх предків?

Паду...

Встаю... і йду далі в темряві непроглядній.

— Світла!

— Світла дайте, бо пропаду!

— Сві-і-і-тла!

**
*

Я не пішов по темнім, вкритім кістками життєвім шляху моїх батьків.

Я пішов в бік.

Невичерпуюче джерело науки і краси освіжило трохи мене від втоми. Та й тут повіяло смродом гнилих трупів. І тут були люде, котрі силою змушували мене молитись до їхнього Всемогучого. Я обдурював їх і себе. А книжка, яку я найшов і навчився її відкривати давала мені відповіді на болючі питання.

Книжкою успокоював я голод і холод.

Книжка заступала мені матерні пестоці і ласки.

**
*

Життя вирвало мені з рук книжку, а дало молоток, котрим я лупав камінь і видобував з него хліб для існування.

Вскорі я кинув і молот, в моїх руках опинився братовбійчий меч.

Продираючись через колючі дроты, котрими люде обснували цілу землю, я йшов все вперед до чогось нового, великого, до волі рідного мені народу, до волі, знання й культури. Такий пролунав клич і я за ним пішов.

Так днем і нічею йшов я шість років. Довкруги свистіло, шуміло, гуділо, греміло, земля здригалась, небо дим заслоняв, а люде благословені і кроплені свяченою водою, хрещені й нехрещені, міліонами йшли-їхали в різні сторони, їм на голови сипалось олово, залізо а вони молячись до свого Всевишнього кидались в обійми смерті, або живцем лізли в землю, в могили.

Могили росли великі, великі.

А з них чути було страшні стогони, зойки, крики, молитви, прокляття та погрози страшні, могутні.

Я чув із могил голоси батьків, матерей, дітей: я чув голоси своїх рідних, я чув навіть свій власний голос глибоко, в могилі разом з другими, що кричали:

— Пімсти тим, що запалили світ!

Цілу землю вкрили міліони могил, а я поміж ними в димах та порохах, під залізним градом, зсушений спрагою йшов далі і далі.

З великою громадою товаришів йшов я до одної мети.

Багато товаришів губилось по дорозі, а я продирався далі.

**
*

Всьо почервоніло.

Ноги стрягнуть в гарячій вогкості.

Це ж кров... кров... кров...

Ціле море крові.

Втоплюся!

Скрізь кров моїх батьків, братів, моїх товаришів і моя власна кров змішана зі сльозами матерей, сестер, дітей-сиріт.

По кровавій калюжі я бреду все далі, далі.

— Чому я не осліпну, щоб не бачить крові?

— Чому я не оглухну, щоб не чути зойків?

По кровавій калюжі, під вогненно-залізним градом далі... далі...

**
*

— Добре, що я не осліп, а побачив чия благословенна рука світ запалила.

— Добре, що я не оглух, я чую могутній клич, що лунає по всьому світі:

“Пролетарі всіх країн, єднайтеся!”

Не ріжтеся, значить, а єднайтеся на війну проти війни!

Я пішов за цим кличем. Я відітхнув між обєднаними.

Оглянувся довкруги себе і побачив безмежне поле праці.

З моїх рідних немає нікого.

З товаришів минулої недолі мало хто остався, погубились, попились в крові, застрягли живцем в могили, а декотрі сліпо погнались далі старим шляхом, кровавим.

**

Матінко, я йду далі своїм новим шляхом. Та він вже для мене ясний.

Тільки довкруги терня, будяки та гнилі ко-

лоди, котрі я ломлю, відкидаю; і сліпі нещасні люде, котрим я допомагаю вилазити з пропастей.

**

Матінко рідна, може мені й не побачить тебе більше, то знай, що я вже аж до кінця буду йти оцим своїм новим шляхом життя.

Важкий він, та за те ясний і рівний.

Я йду не сам, нас міліони, а зі мною крок в крок мій друг Мотруся.

Іван Ткачук.

Катеринослав, 1921 р.

ДО НОВОГО ЖИТТЯ.

(Написав Н. Ярko.)

Ранок. Весняне сонце щедро обдаровує теплом розмокшу від дощів землю. Тихо... Сонно...

Лпше в маленькій фабричці, в котру через брудне віконце з рідка заглядають лучі сонця, безнастанно гремлять машини, сердито гризучи острыми сталевими зубами куски заліза і випльовуючи в підложену скриньку новенькі блискучі гвіздки.

Так-так-так... Так-так-так... — безнастанно гризуть залізну січку задимлені, оливою замазані машини.

Ш-ш-ш... ш-ш-ш... монотонно шипять-свистять ремінні паси, обертаючи блистячим, вищеним постійним тертям до реміння, валцями машин.

Шумно на фабриці. Весело і бадьоро від безперестанного говору сталевих гризунів. Неначе машини невгаваючі, неначе машини точні в своїх рухах, — снують в брудних фартухах, з олеонафтою замазаними руками і лицами, робітники. Тільки вони не кричать, не розмовляють. Всьо одно не перекириши скреготу залізних зубів. Зрослись ті мовчаливі, брудно одягнуті люде з воркотячими по своєму машинами в одно ціле, — в фабрику. Одно без другого — нічо...

Всі це розуміють. Ясно це і упаковщиці Анні, що тінню снується, поміж станками. Вона вже привикла, освоїлась з фабричною родиною. Милі для неї сумні задимлені обличчя робітників, пасове шипіння, тай фабрики будиночок брудний.

Тільки зрідка, в годину перерви вийде Анна, сяде на брудних східцях фабрики і задумається, затужить... То задивиться в мутне вуличне болото і півголосом, не чуючи слів своїх, пісню заспіває. Співає, а сама думку думає. А в калабані, як на образах туманних, промелькують перед нею останні роки життя.

Бачить вона рідне село... Пшеницю на полі спілу... Родни маєток... А там — брат з фронту прийшов, високий та гарний. Не довго побув він в селі. З батьком не ладилось. Пожив з тиждень і поїхав.

— Піду, — говорить — в червону армію... Не зрозуміла тоді Анна, за яке діло пішов Грицько воювати. Дурна була... Тільки плакала.

А потім голод... Сіра, безпроглядна пужда мужицька. Нечайно підійшла вона, неначе кіт з поза плечей, підкралась, і під осінь здавила селянське горло. І ікони святі не помогли мужицькому горенькові.

В гараздах жила ранше сім'я Андрусенків. Мирно було... А як голод почався, роздори слизьким червяком полізли в селянську сім'ю. Пішла Анна... Сама не знала, як і куди пішла. 40 верст пішком промандрувала до міста.

Пощастило їй за це. І двох днів без роботи не була. На фабрику пристроїв Анну сестрин муж. Упаковщицею... Тяжка робота, нудна... День цілісінкний зі скрипками з гвіздками носиться.

Довго не могла Анна привикнути до шумного фабричного життя. Так-так-так, — шумлять машини гулящі, швидко ростуть горні гвіздків новеньких, а Анні пригадується життя мужицьке тихе, сіре.

Чимсь новим на неї в фабриці повіяло, голову закрутило. Швидко все її показалося милим, близьким. І машини стук невтихаємий, і бесіда робітників в годину спочинку...

Раз пішла Анна на зібрання, в клуб робітничий. В непривітнім будинку нужду свою обговорювали робітники, і про становище своє балакали.

Не чула раніш таких бесід Анна... Приздумалась над тим, що чула. І почала вона часто ходити в клуб на зібрання. Все сидить вона та й слухає, а сама говорить не має смілости.

Познайомилась Анна з робітниками в клубі. Якось радісно їй між ними стало. І все знають вони... Розумні... Ласкаво з нею розмовляють. Ніколи з Анною так не говорили... І соромно стало їй, що не знає вона, як відповісти на питання товаришів. Давали їй різні книжки. По складам читала їх Анна. Ніч, бувало, сидить, книжки читає. Багато не розуміла вона в книжках. А цікавий розум все хоче знати. Ось вже рік, як Анна на фабриці. Зовсім змінилась вона. Привикла до пужди робітників, близькими їй стали загальні інтереси.

Довго Анна на східцях просиджувала... А як прокричить фабричний гудок, вздрігнеться вона і до фабричної роботи вертається. І знов в міцних її руках мелькають скрипки...

Раз якось викликали Анну в фабричну канцелярію, батько приїхав. Кличуть Анну назад до дому. Пережило село голод, і знов працюючі руки потрібні...

Знов пригадала Анна рідню селянську, поле зелене. Потягнуло до життя сільського. Тіль-

ки жаль з фабрикою та з клубом пращатися... Відговорювали її товариші:

— Не їдь Анно, не покидай фабрики.

Не послухала і поїхала. А село Анні иншим здавалося. І рідню свою побачила не такою, якою вона була раніше. Повіяло на неї чимсь старим, непривітним... Не помічала раніше вона нужденного вигляду бідняків і їх зігнених плечей. Не дивилася вона раніше на життя бідняцьке. Другими очима глянула Анна на село... Господарство Андрусенків швидко після голоду поправилось, швидче чим слабші бідняцькі. Серед бідноти сільської Андрусенко відрізняється.

І пригадала Анна брата Грицька, та дивну його бесіду. Видно і він, побувши в місті, не міг зжитися з сільською темнотою і зі знуцаннями багатів. Пригадала Анна родину фабричну, пригадала і бесіди в клубі про спільну працю, про рівність. Душно стало їй серед селянської забитості і митарства.

Нудно від багацького понукування та все сильного слова. І не тішить її вільний воздух та привична з малку робота.

Довгою видався їй сільський тиждень. Нудними після клубу гулянки на вулицях, невеселою стала Анна...

— Привикнеш, — говорив старик Андрусенко. Не привикла Анна. Не стало їй терпцю. Придорожньою калюжею представилося їй село. Великаном їй фабрика здається. Добрими братами — похмурі робітники. Потягнуло Анну в місто до задимлених машин, замазаних потом. До книжок, до любимого діла. Тепер зрозуміла вона все сказане в бесідах і писане в книжках... Ось вона — нерівність нічим не прикрита, пишнота образів з ляпками, сільська темнота і біднота. —

Не привикла Анна в селі... Не розуміє її селянська рідня. Пішли нелади. Не хоче Анна в селі залишитися. На фабрику проситься. Не пускали старики... Не послухала Анна. Пішла...

І якось весело привітно глянуло на неї місто. З фабричними димарями, з цегляними домами.

Йде Анна до життя нового, фабричного, суспільного.

(З російської мови переклала Мотруся Ткачук.)

ЛЯЛЬКИ.

(Написала Надія Суровцова.)

Колись я була “панною” — мені того не жаль.

А тепер я “пролетар”. І також не жаль.

Чому і як це сталося, довго оповідати — а може і нудно.

І роблю я — ляльки. Чому якраз ляльки — я того не знаю.

Може доля сміється — кажуть, доля вміє сміятись.

Вони, мої ляльки, гарні. Це не авторська гордість говорить — не думайте.

От йдуть вони передо мною, як на шнурочку: ось Alt-Wien, коротенькі спіднички, тоненька, струнка постать, великі криси капелюха зігнути, в руках маленька парасолька, а на плечах легкий, прозорий шаль...

За нею — рококо, немов з часів Людовиків, біла перука, льоки по плечах, чорна аксамітка на шиї, в руках кокетливо держить віяльце...

Далі сміється циганка в червоній хустині, великі золоті кольчики, широка біла сорочка, корсет, пояс, — і над головою бубон з стрічками, такими барвистими, яскравими...

А от балетниця — злегка піднесла ніжку в шнурованім черевуку, прозора тонка спідничка, червоне буйне волосся, звязане стрічкою — немов і справді лагодиться до танцю... Он ще і ще.

Їх ціла юрба передо мною.

Очі трохи зліпаються — це мабуть тому, що вже далеко за північ.

І ляльки починають потроху оживати.

Я не підношу очей від роботи, бо мені дуже спішно закінчити на завтра, але я знаю, я певна, що там, на столику коло годинника, куди вже не падає світло від лампи, вони вже живуть.

Роблять маленькі кроки, витаються одна з другою, і поволі навіязується розмова. Її не чути, бо вони, ляльки, з вовни, а я людина, чи була нею.

Але я також знаю, про що вони говорять, — бо це ж мої діти, вся ця барвиста мягонька юрба.

Завтра вони вирушать до Америки — їх покладуть до останнього, ще відкритого куфра, за них заплатить мито грубий Жид, а тоді куфра повезуть до Гамбурга.

Там в Гамбурзі — ясне, прозоре сіре море великий гамір, і стільки людей... Люде всі рухливі — вони трохи нагадують псів, що готові кожної хвили вчепитися в горло сусіда. Це тільки здається — вони не пси, а люде. Звичайні ділові люде, ті, що творять життя, і є вони не лише коло ясного сірого моря, а усюди, в кожному закутку великого і трохи непривітного світу.

А з Гамбургу куфер попаде на великий корабель — на один з таких, що я бачила на прозорім морі. Великий як каменниця, з двома а може і трома коминами.

Корабель білий, комини чорні. А буває і червона смуга часом.

Виїде він з порту; сердиті хвилі з білими гребіннями будуть битися об його гострий ніс, він різатиме їх, і все вперед, вперед...

Тоді стане маленьким... Зникнуть люде, йтиме все далі... Лишаться самі комини — і останнім зникне на обрію — середній...

Потім — я знаю це з книжок — про це також говорять ляльки, — він мине Англію, сіру в туманах, і буде плисти широким океаном.

Океан — це приплив і відплив.

Це той загадковий шум, і хвилі, великі, що одна за другою непереможно надходять із загадкової далечини... Це і є океан, те, звідки вони приходять. Котяться по мокрім піску, викидають на беріг мушлі, б'ють об високій камінь — і все тому, що це океан.

Більше я про нього не знаю — того, чому віриш, що з життя, а не з книжок. Бо в книжки я не вірю — давно. Ще тоді, як я була “панною”,

я часом з чемности вдавала, що вірю в те, що написано в усіх тих грубих, гарних книжках, які я читала.

Тепер я вже не вірю більше.

Але я знаю, що по п'яти годинах хвилі повільно зачнуть відступати, і за якийсь час на піску лишаться нові мушлі, а може — може і морські зірки, або мертвий птах.

Коли птах, то це буде чайка. Напевно біла морська чайка, що втомилась літати, а може мала перебиті крила, чи надто близько схилилась над грізною хвилею. — Тоді хвиля бере її ніжно в свої обійми, і виносить на срібний пісок. Лиш коли океан покличе хвилю до себе, чайка лишається самотньою, і тоді це — просто мертвий птах. В неї довгий носик, а білі крила мокрі і на них зелені плями від тих рослин, що лишилися на березі. Що за океаном — я не знаю. Там вже Америка. Америка — це долар. Про це ляльки не говорять, це вже мої думки. Я більше не прислухуюсь до їх вовняної розмови і думаю собі своє. Я думаю, чи працює зараз на горі, одним поверхом вище моя товаришка, і чи її також так само хочеться спати як мені. А потім стараюсь вирахувати, як би долар був у нас, а не в Америці, то наскільки б ляльок менше треба було її робити, щоб так само весело усміхались дві біляві голівки, які нам так докучають, коли ми працюємо разом.

Але вирахувати тяжко, я кидаю думати і переглядаю ще не розмотану вовну. Знов бракує білої! Таї дроту за мало, а той що є, так тяжко зігнути. Знов вони дали цей — деє треба зужити рештки, щоб не купувати нового.

Складаю до купи маленькі ниточки — вони підуть на шалі, букети, стрічки — часом вони такі коротенькі і їх тяжко застромити до голки.

Кидаю строгий погляд на столик під годинником, і хоч там майже темно, ляльки лежать тихо і не рушаються більше.

Вісім, дванадцять, двайцять, сорок шість... На горі буде також стільки.

Отже сотня. А як би їх було понад сотню, ми б мали за кожну на сто корон більше. З книжок мудрих і "свідомих" товаришів я знаю про це — воно навіть свою назву має там, котрої я не памятаю. А тут в життю воно назви не має, а просто: сто-три тисячі, понад — на

сто корон більше. Зате я знаю, що це — сто. Це — десять годин. Годин, коли поvoli сунеться вказівка, рівенько стукає в куті над столиком, і швидко летять думки; обганяють одна другу, сплітаються, часом б'ються одна з другою.

Перелітають в минуле, стараються заглянути в майбутнє, часом легкими крильцями черкнуть сучасне. То блиснуть перлинами, то темною смугою сунуть, а найбільше — найбільше сірих, порохом припавших, таких рівних, однакових, що годі їх відрізнити одну від другої.

В вечері зачинає стукати ще в куті в передпокою. Це вже електрика.

А з кутів повзуть тіни, насувають все ближче і ближче, так, що не лишається нічого, крім маленького світляного кола при столі.

Істинктивно присуваюсь до того кола і стараюсь, щоб мій стілець вмістився весь у ньому.

Оце і є десять годин. Тоді, коли очі зачнуть зіп'ятися, а рука мліється і бере иншу вовну — от тоді, значить, наближається десять.

Але буває і більше.

В день я часом іду великими, шумними вулицями. Їдуть чорні блискучі авта, різкими, гострими згукми ріжуть повітря і ляпають брудом на пішоходів. В них сидять гарні жінки з втомленими обличчями — часом веселі, сміючись, рожеві, инді — знеохочені, нервові. Різкі. Деякі тримають на руках маленьких песиків. Навіть раз малпу бачила в одній. Така сумненька сіра малпочка була.

Пані спиняються коло вистав склепів і часто зза цих вистав на них дивляться поруч з різбленим деревом, золотим гаптуванням, тонкими коронками — усміхнені голівки в білих перуках, простягається мала вовняна рука з рожевою парасолькою... До чого вони властиво, мої гарні ляльки?

Одні — я знаю, до куфра і до Америки. А Америка, це долар, це зрозуміло. Ну а тут, за цими виставами? Ну заїде ця пані, і її загорнуть в білий прозорий папір кілька сміючихся ляльок — ну, а потім же що?

Мені б хотілось, щоб ними бавилась на мягкім перськiм килимі сіренька сумна малпочка, яку я бачила передостаннього дня...

Однак того не знати.

Так і лишається загадкою доля ляльок. Кожна доля загадка, чому ж не має нею бути і їхня?

Просто і незагадково і мало цікаво, лиш поки вони дійдуть до ательє.

Бо до того часу, як вже казала, це пухка різнобарвна вовна, і дріт. Часом за грубій.

Ну і ті, що їх роблять. І більшості червоні, порепані руки, шорстке волосся і брудний одяг.

Їм навіть не дають робити білих “Pierette”, бо спітнілі руки смарують вовну. “Pierette” роблю я — бо в мене білі-білі руки. Бо я — я ж колись була “панною”. Ах, це так нудно, пригадувати собі тих, хто їх робить!

Я знаю майже всіх, ми зустрічаємось, коли приходимо до ательє по вовну. Їх імена стоять у великій книжці, де кожна з нас має свою сторінку, на якій стоять дека вовни, дроту, голівок. Звичайно я приходжу разом з “трійцею” мати і дві доньки. Вони працюють багато, далеко більше від мене. Особливо дівчата. Одна ще зовсім маленька. Вона робить тільки спіднички — всіх кольорів. Робить 10—12 годин.

З книжок та газет я знаю закон про охорону і контролю дитячої праці — але це зрозуміло. Вона ж робить тільки спіднички — і то для ляльок. Правда, 10—12 годин... Ні, це просто мені хочеться спати! Праця — це фабрика. Тому і закони, от і все.

А на ці гроші дівчатко піде до кіна, тут, недалеко за ріжком. Там повно порошу, грає розбитий рояль, і фільм часом переривається, мергтить... тоді публіка голосно стукає чобітьми об підлогу, фільм здригається, і починає йти, як раніше.

Про велике виховуюче значіння кіно також існує література. Мабуть її нечитало дівча, однак доставши у вівторок платню — ми дістаємо її чомусь у вівторок — вона неодмінно піде туди. Є ще і другі. І тої високої чоловік-безробітний, він дістає щось, кажуть це багато.

Минулого тижня була їх демонстрація коло ратушу; змарнілі, брудні і брутальні обличчя — майже ні одного, яке б притягало до себе. Чому це — чому так голодно блищать їх очі?.. Промовець казав — вони дістають за мало. Вони кричали “ганьба” комусь, а потім співали про інтернаціонал... Тільки голоси в них такі

хрипкі. А коли вони йшли по вулиці до парламенту, з боків стали поліцаї і був дивний контраст межи брудною юрбою і ясною блискучою смугою людей з гузиками. Це було в свято — але вони були коректні і чемні; я знаю за зайві години вони дістають окрему добру платню, на це скаржився одного разу на вулиці член магістрату.

Так от такий чоловік тої високої. Ну і інші. Деякі приходять в умовленій годині. Це ті, що з “минулого”. Вони стидуються зустрічатися тут.

Паленіють, коли їм одважують матеріал і переважають, одержавши ляльки. Не філософи. Не розуміють життя. Вони носять поцеровані рукавички і парасоль. Парасоль закритий і шовковий. Відкрити не можна, бо шовк розлізся і все в дрібних дірочках, наче сито.

Так переходять в голові ці постаті — від нічого робити, бо руки зайняті, а голова — ні. Коли розігнутись на хвилину, то чуєш біль. Легонький, це нічого. Мабуть, коли не розгинатись роками, болить більше. А ніч надходить все ближче і ближче. Давно долетів і ростанув у темряві останній згук роялю з сусіднього мешкання; згасли вогні у віллі напроти; ще відблискує меж темним листям ліхтар з вулиці.

Ось і він згас. Тихо.

Втомлена думка недоладньо б'ється наче птах в клітці... Потім повільніше, повільніше...

Снується вже як мрія..

Сонця в ній так багато, світла радісного... Ох!

Вмить зникло все. Нічого, це тільки голка. Звичайна, груба, сталава, як треба до вовни. Краплина крові — червона, червона.

Це трапляється часом — від утоми, неуважности.

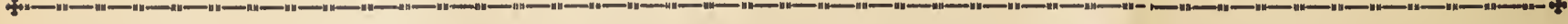
А може — може від мрій.

Пізно. Годі...

“ЛЕЙДОФ”.

(Написав Синьооверголець.)

Варвара, жінка нуждаря-робітника ще досить молода, але бліда, зморена нуждою і недостатками, з обв'язаною білою шматом головою вганяла по хаті і заводила пронизливим болячим голосом що сили: “Ой, зуби, зуби!”. В хаті було холодно, а вчасний зимовий вітер немов силою хотів вдертись до середини. З часта надувало жмені сніговиці через шпари вікон.

Це віщувало холодну і довготревалу канадійську зиму.

Стара Горпина, мати Варвари, скорчилась на ліжку і тихо, але болючо стогнала та йойкала: “шпигає мов голками... Ох, ко-б бог післав смерть!”...

Маленька дівчинка Ганя з підв'язаним горлом, сиділа на високім кріслі біля кухні, і хрипливим голосом благала матір: “хоцу молока!”

Не багато більший від ньої Михась, з розбитим чолом, стягав на середину хати кусні старих гумових предметів та різні колісця та висолопивши язика “робив” автомобіль.

— Не плачте мамо! — сказав він, витираючи подертим рукавом свого носа, — я зроблю автомобіль, тато куплять газоліни і ми поїдемо! Я всіх візьму: вас, мамо, Ганю, бабу, тата, всіх, всіх!..

Мати глянула заплаканими очима на Михася і силувалась усміхнутись та заговорити, але її немов щось здержувало.

Ганя без перестанку благала хрипливим голосом: “молока!”...

— Мамо! — приступила Варвара до ліжка. — Сьогодні пейда! Скажу Грицькові, щоб дав нам з пару долярів на лічення. Я завтра піду до дентиста зуби рвати, а ви також підете зі мною. Я заведу вас до одної баби, яка лічить на ревматизм. Катерина казала, що вона всім помагає.

— А ти чула, що Грицько вчера казав?

— Що?

— До сторів мусить заплатити хоч половину, а за рент — хоч за два місяці, а то вижене з шанди та ще й наші річи заштапує. Ти-ж знаєш, що за рент не заплачено за п'ять місяців. А за шпиталь? Також і Гані треба танселс з горла вирізати, а то мучиться біднятко.

— Так, так, мамо, але ми також мусимо лічитись.

— Мамо, дайте молока! — заплакала дуща маленька Ганя.

— Зараз, зараз, — потішала мати.

— Чи й справді нема молока? — запитала стара Варвару.

— Ані краплі. Палажці завинила чотири долари і вже більше не приносить.

Стара витерла очі бленкетом і стогнувши обернулась на другий бік.

— Ти-б, Михасю, взяв санчата та пішов на треку і взбирав вугля, а то позамерзаємо в цім шатрі.

— А ми нині обідати не будемо?

— Ти йди та взбирай вугля, а я піду до стору та дещо куплю на вечеру. Вже трета година. Скоро вечера буде. Тато візьме пейду і купить тобі за це черевики.

— Я хочу “робори”.

— І “робори” купить.

Михась, зацікавлений “роборами”, полишив “роботу” коло “автомобіля”, надягнув стару свиту і побіг по вугіль.

Мати втихомирила Ганю і положила її на ліжку біля бабки. Сама позбирала всі “били” зі сторів і рахувала, розложивши їх по цілім столі.

— В одній grosерні — 25 доларів. В другій — 15 доларів. В третій — 12 доларів. А в бу-черни 17 доларів, — шептала Варвара, зраховуючи до купи. — Як-би так Гриць не був шість місяців в шпиталі, то не було-б довгу, мене-б зуби не боліли, за рент були-б не з'ягнули, а можливо, що були-б ще й купили

свою хату, — шепотіла дальше Варвара. — До котрого стору йти? — думала вона.

Вона зібрала всі “били”, душе обв'язалася, взяла календар зі стіни і почала рахувати:

— Половина листопада, грудень, січень і лютий — це на сплачення довгів. В марті поправлю свої зуби і покуплю шматя на літо. Прочі місяці на будову своєї хати. Буде “ол-райт”! — потішала себе Варвара. — Добре, що Грицько здоровий і має сталу роботу! Буду й я щаслива! Ще й автомобіль купимо! Коли-б лиш здоровля, стала робота є, а буде все гаразд!

Варвара повісила календар назад на стіну і тішилась та вірила в будучність. Її вже і зуби перестали боліти, а перед очима було все: своя хата, гарне убрання, автомобіль, золоті зуби і “стала робота”.

Двері широко відчинились, а до хати увійшов Грицько, засмучений і блідий, немов з хреста знятий.

— Що з тобою, Грицьку? Хорий?

— Все пропало! — воркнув Грицько, сідаючи на крісло.

— Що сталося?

— “Лейд оф”!

— “Лейд-оф”?

— Ти не шуткуєш, ні?..

— Правду говорю. Пятьсот робітників відправлено від роботи.

— Як на довго?

— Бог знає.

— Що-ж ми тепер вдіємо? — заридала Варвара.

— Що буде другим, те саме буде і нам. Ти не плач. Плач тобі нічого не допоможе, — втихомирював Гриць Варвару.

— Ну, й не питали тебе, чи ти можеш жити без праці?

— А кому це в голові?

— Ну, то хіба гинути з голоду?

— На це й свобода.

— Я цього не розумію. Як так можна виганяти людей під зиму з роботи? Та-ж ми погинемо. Ми мусимо жити. Наші діти також мусять жити. Деж ми тепер подіємось? Ані centa, ані хліба, ані своєї хати, ані муки на руки... Діти мої, діти, на що ви родились на цей несправедливий світ? Що я з вами вдію? — заридала Варвара несамовитим голосом.

— Смерти мені, смерти! — благала стара Горпина з ліжка.

— Мамо, дайте молока! — плакала маленька Ганя.

Гриць опустил голову на руки і думав.

— Ні! Цего не буде! Я не признаю жадних “лейд-оф”-ів! Я йду! Йду до фабрики і скажу, що в тебе жінка, діти, стара немічна мати... Вони мене вислухають і тебе приймуть назад до праці. Мусять прийняти! — говорила плачучи Варвара.

— Не поможе! Я-ж говорив, що в мене жінка, діти... А ось, цей наш сусід, Джансон, то ей богу плакав перед босом і не допомгло.

— Я вбю!... Я... не знаю що зроблю... Ти маєш робити, а я і діти маємо їсти і жити. Я біжу!

Варвара вхопила хустку, вибігла з хати і побігла в сторону фабрики.

— Вернися! нічого ти не вдієш. З чим підеш, з тим і вернешся, — гукнув Грицько на вздогін Вараварі, а сам звисив голову і потонув в журбі.

— Їх сила... бурмотів він сам до себе, — вони панують над життям робітників. І чому це так? І доки так буде?..

Стара скорчившись ще більше, стогнала тихцем і плакала. Маленька Ганя невгаваючи кричала хрипливим голосом: “молока!”..

А вітер висвистував перші зимові мельодії.

Василь Косак.

Не в силі ви орла спинить,
Від льоту понад хмари,
Не в силі ні на одну мить,
Додержать йому пари.

Дивіться, в хмарах він зника
До сонця вже стремиться,
Дрожить — не вам лише життя,
А всім нам усміхнеться.

І хоч дві рани на ногах
Від кнута не згоїлись,
Він льотом ширить між вас жах
Бо сні рабів здійснились.

З МОРЯ ВІТЕР.

Де волошки в'ялять
оченят фіміям —
де волошки цвітуть
і ідуть сивиною.
ропатлані межі зів'ялі —
я в жаль заганняю цв'яхом
заклопотану міць.
— Це хто на майданах
торгує країною?
— Вкраїно,
— Вкраїно
Ридайте!..
По бруку мійському
ганьбою
не коні-експрес —
копитами набої в підхмарря...
З моря вітер.

(Степами як савани — трунок)
караванами грона мінорні,
коливаються збиті заморені коні —
не коні-експрес

— хто-то виє
вітер, чи пес?..

То ви на майданах торгуєте-виєте

— Вкраїно,
— Вкраїно,
— Ридайте

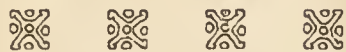
То ви в підворіттях почувєте!..

з моря вітер

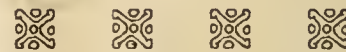
(Степами як савани-трунок)
караван коливає із заходу — труни.

Олександр Копиленко.

Харків 1923.

МАТЕРІ.

Давно це було, кохана нене, —
Як я покинув родинний край!
День був погідний, сонечко гріло,
Пахло весною — зеленів гай.
Пташки співали в нашій садочку,
Пчілки бреніли, потік журчав!
А над поточком в куці калини,
Пташок гніздочко собі звивав!

Верби хилились з подувом вітру,
Та щось шептали тихо собі. —
— “Прощай мій сину! — прощай дитино! —
Були останні слова Твої.
І я пішов! — а Ти стояла
Немов статуя німа-сумна.
А Твої сльози, тихі-гарячі,
Росили стежку мого життя!

Минали хвилі неначе філі
Що мчуться бистрим струмочком в даль!
А поміж нами, моя матусю,

Остався тільки спомин і жаль!
І я поїхав! — а Ти остала!
А поміж нами простір — вода!
Та серце моє горить любовю
До Тебе нене моя дорога!

Літа промайнули, від хвилі прощання!
Літа горювання, терпіння і мук,
Де ситі вампіри бенкети справляли,
Під такт скорострілів, під гарматний гук.
І лилася кровця ріками усюди
Де тільки ступила брутальна нога,
А люде тертіли, вмиралі, страдали,
Страдала й Ти нене моя дорога.

Скиталась по світі із дітьми малими,
Шукала притулку для себе й для них,
І гнулась від горя мов лоза від вітру
Просила пощади у людей чужих.
А пани гуляли, — і все висисали
Останню краплину нашої крові,

*Щоби угасити спрагу жирування. —
— Терпіли — корились сваволі, — раби.*

*Аж ось, розгорівся гнів бідного люду
І чаша терпіння виповнилась в щерть! —
Захитались трони! — звалились корони!
І божки під ними знайшли свою смерть.
Сонечко всміхнулось і серце здригнулось.
І взнісся високо червоний прапор,
Тут нове зродилось, життя для народу,
Якого не знали ми ще до цих пор.*

*Ти питаєш нене, за одно у мене:
“Чи буде ще синку, коли краще жить?”*

*Я вірю — кохана! — і більше, як вірю,
Я бачу і чую, як земля дрижить.
Я бачу і чую, як кріпшає сила,
Я бачу і чую, як рветься терпець,
Як тріщать окови. А в тім дороженька,
Я бачу старого устрою кінцець!*

*Старії зогнили хороми зваяться
Розлетиться влада золотих божків,
І з вільної груди могутньо взнесеться
“Інтернаціоналу” спів.*

В. Босович.

Едмонтон, 5. січня 1924.

РОЗМОВИ ПРО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ.

РОЗВИТОК І ФОРМУВАННЯ ВОЛІ.

Під впливом невдатного виховання витворюються типи слабкої волі. Ростуть вони і розвиваються підпадаючи впливові різних осіб і чужих думок. Кволі, не міцні в рухах і діях вони пливуть за течією і нездатні виявити себе в чомусь сильному, міцному, могутньому. З дитинства у таких людей притиснена й пригнічена воля.

Воля, як і наші почуття підпадає вихованню. Тверда воля з'являється як здобуток власного досвіду, як результат цілої низки зусиль і перемог. Розвиток і формування волі підлягає тому ж закону розвитку людського організму, по якому іде весь розвиток її. Тому ми вважаємо потрібним розглянути ті способи і ті шляхи, якими іде виховання волі.

Первісними елементами волі треба вважати *самовільні рухи*. Органи руху мають здібність незалежно від чуттєвих роздратувань рухатися. У народженої дитини з перших хвилин життя з'являються рухи під впливом внутрішнього стану. Молоді тварини, як і діти, надзвичайно рухливі лише завдяки тій внутрішній енергії, яка накопичується в них і потім виявляється в рухах і діяльності. Діти без видимої причини гойдають ногами, розмахують руками, крутять головою, тулубом, або плигають,

бігають, галасують. Тільки хворі або слабкі на фізичну силу залишаються нерухомі.

Шляхом самовиховання, розвиваючись, дитина змагається ввести в рухи контролю волі аби здобути владу й керування кожним з них. Спочатку дитині надто тяжко робити окремі рухи. Коли вона хоче взяти яку небудь дуже маленьку річ, вона схоплює її всією рукою. Вона ще не навчилася відрізняти управління своїми пальцями від всієї руки. Для цього їй потрібно довший час самовиховання.

В своїх рухах дитина не вільна. Рухи це її школа і вона підпадає їх владі. Даремно батьки змагаються затримати її від рухів. Спинити їх не можна навіть карами. Посадіть дитину на стільчик і накажіть їй не рухатися. Першу хвилину вона сидітиме спокійно, але через 3—4 хвилини вже її руки, ноги, голова починають рухатися. Вона забула ваше суворе обличчя, ваші суворі накази, вона вже у владі своєї внутрішньої енергії, яка вимагає руху. Через п'ять хвилин дитина знову вся в діяльності.

І чим жвавіша дитина, тим неспокійніша вона і тим менше вона здатна виконувати ваші накази. Я знаю розумного батька, який покараній матір'ю донці казав: “ти постій п'ять хвилин біля годинника і біжи гратися, а мамуні скажи, що я тебе відпустив”. Він знав, що все одно через п'ять хвилин його жвава дитина самовільно порушить наказ матері. І щоб не псувати

нерозумним вихованням дитину, він робив те, що диктувала природа дитини.

Другим елементом волі треба вважати закон *самоохорони*. В силу цього закону самовільні рухи сполучаються з почуттям задоволення і страждання. Перше підвищує життєздатність, друге понижує його. Відомо, що випробована нами насолода спонукує нас до збільшення зусилля і продовження рухів. Досить порівняти наші переживання, коли ми йдемо до нелюбкої нами праці, або коли ми повертаємося з тяжкої неприємної праці до дому. Або порівняти наші рухи, коли ми виходимо з тепла на холод, або повертаємося з холоду у тепло.

Особливо це різко виявляється в тварин і малих дітей. Досить простежити те, як голодні діти або тварини живляться смачною їжею; як вони прудко біжать до неї. Смакове

почуття під впливом голоду надзвичайно підвищує жвавість.

Почуття страждання, навпаки, затримує рухи. Наприклад, наше бажання походити по стерні босими ногами припинюється після двох, трох кроків. Ми повертаємо назад або вишукуємо інших способів до руху. Під час живлення ми припинюємо рух зубів, коли на них попаде піщинка. Дитина не вийде одна на подвір'я, коли там ходять гуси, після того як вони її подзюбали хоч раз і т. ін.

Ці два елементи впливають природньо на розвиток волі і з'являються школою самовиховання. Але їх одних далеко не досить, щоб воля у дитини розвинулася оскільки це потрібно для життя в суспільстві. Для цього потрібні й інші фактори.

А. Ченіга.

Женщина в минулому.

В положенню жінки і раба є много спільного. Жінка стала рабинею ще перед тим, як існувало рабство. Пояснюється це чисто економічною залежністю, від котрої походить і соціальна залежність.

Від зміни економічного положення роду, від зміни способів продукції і розподілення залежить і зміна відносин полів.

В питаннях про форми первісної сім'ї біблія дає таку-ж саму рішучу відповідь, як і в питанню про сотворення світа. Біблія розглядає всі етапи в області розвитку людства, як удосконалені і вповні закінчені.

Біблія каже: — Бог сотворив Адама і як по-другу дав він йому Еву. Еву Господь сотворив з Адамового ребра для того, щоб вона, як його частина, прилипла до него і підчинилась йому. Далше, Господь приказав їм: — плодіться і розмножайтеся. — І народились в Адама і Еви сини.

А де взяли для себе сини Адама і Еви жінок? На це біблія дає дуже заплутану відповідь, — після одних оповідань у Адама і Еви

були не тільки сини, але й дочки. Звідси виходить, очевидно, що сини Адама і Еви женились зі своїми сестрами. Але церква такої безбожності не може допустити. На сцену виступає друге оповідання, — сини Адама і Еви взяли собі жінок з сусідніх родів. Але звідки-ж взяли сусідні роди? Адже-ж Господь, після оповідання тої самої біблії, сотворивши світ, сотворив тільки Адама і Еву і більше ніяких людей.

Очевидно, оповідання в біблії про форми сім'ї, закріплені в наш капіталістичний вік церквою, так само відповідають дійсності, як і оповідання про те, що бог сотворив світ протягом шістьох днів.

По даним авторитетних вчених, котрі протягом віків вивчають історію розвитку людського суспільства, форми шлюбу і сім'ї так само змінювались під впливом економічного положення даного суспільства, як змінювалось і само суспільство в залежності від більшого чи меншого забезпечення його споживчими продуктами.

Форми первісної сім'ї.

В той час, коли чоловік ще жив у печерах, і дуплах дерев або на деревах, люде жили окремими парами, подібно до малп. Але парну сім'ю того періоду не можна змішувати з парною сім'єю нашого часу. В тім періоді панувала повна свобода полових відносин, і кожна жінщина могла належати до кожного мушчини. Сходилися в той період мушчина і жінщина, подібно до малп і інших звірят, тільки на один період родження дітей. Після того періоду кожна жінщина і кожний мушчина вільно розходилися до слідуєчого союзу, знов тільки на один період родження дітей.

Правдоподібно, що як тільки появилось кількох людей, походивших від загальних родоначальників, то вони тримались разом, як сім'я. В тій сім'ї не тільки брати й сестри, але і батьки з дочками, матері з синами сходились на означений період родження дітей. Про це свідчить і біблійне оповідання про Лота і його дочки, котрі родили дітей від свого батька.

Кровноспоріднені сімейства.

Тут шлюбні групи розпадаються вже на покоління. В границях такої сім'ї всі діди і баби між собою були чоловіками і жінками; всі батьки і всі матері були між собою чоловіками і жінками; всі сини і всі дочки були між собою чоловіками і жінками, себ-то всі брати і сестри всіх поколінь були між собою чоловіками і жінками. В кровноспорідненій сім'ї не можуть вступати в полову зв'язь або, як у нас тепер кажуть, женитись тільки родичі зі своїми дітьми.

Правдоподібно, що біблійна сім'я Адама і Еви також представляла собою кровноспоріднену сім'ю, де всі діти Адама і Еви — їх сини і дочки були між собою чоловіками і жінками. І Авраам говорить про Сару (глава 20): "Так вона і дійсно сестра моя: вона дочка мого батька, тільки не дочка моєї матері; і стала вона моєю жінкою".

Кровноспоріднена сім'я вимерла, уступивши своє місце — пуналюа-сім'ї (пуналюа приятель, товариш).

В той час, як кровноспоріднена сім'я не дозволяє на співжиття родичів з їхніми дітьми, пуналюа-сім'я не дозволяє на сімейне співжит-

тя братів і сестер. Таким робом жінки беруть собі чоловіків з иншої сім'ї, з иншого роду.

Цим виключенням родичів і єдинокровних братів і сестер пари, що одружилися, стреміли до означеної цілі. Одно або кілька поколінь сестер творили одно господарство, їх однокровні брати — друге господарство. Це давало можливість не збільшувати вщещ норми численності сім'ї. Кожне господарство отримувало свою площу землі, чим усувалась небезпека перенаселення.

Зміною форми сім'ї, значить, руководив головним робом закон економії. Але з тої чисто економічної вимоги, зменшити численність сім'ї, склалось відтак поняття про неприличність полових зносин між єдинокровними дітьми. Однак, поняття про приличність і неприличність дуже широке. Те, що вважається вповні приличним при означених економічних взаїмовідносинах одної епохи, вважається в вищій степені неприличним при иншім економічнім положенню.

Церква виклинає людей, які сплямили себе кровозмішанням; медицина перестерігає, предсказуючи слабе потомство. Але, коли-б не було в означеній минулій епосі полового союзу між єдинокровними братами і сестрами, не могло-б нині існувати і само людське суспільство.

Споріднені відносини пуналюа-сім'ї такі: дітей сестер моєї матері моя матір називає своїми дітьми, дітей сестер мого батька мій батько називає своїми дітьми; всі вони разом мої брати і сестри.

Дітей братів моєї матері моя матір називає братанками і сестрінцями; дітей братів мого батька мій батько називає своїми братанками і сестрінцями; всі вони разом є мої стриєчні брати і сестри. Чоловіки сестер моєї матері в той сам час є чоловіками моєї матері; жінки братів мого батька — в той сам час є жінками мого батька. Але брати моєї матері і сестри мого батька є виняті з сімейної спільноти, вони є членами иншого роду.

Але так як брати і сестри не можуть бути чоловіками і жінками, то чоловік і жінка не належать до одної родової групи, вони походять від инших прародительниць. Таке відокремлювання від родової групи відбувалось поступенно — спочатку в виді виїмки, а відтак як закон,

освячений релігією. Але союз тої сім'ї є легко розриваний.

В наслідок заборони полових зносин спочатку між близькими, а відтак між дальшими свояками, груповий союз виродився в *парну сімю*.

Парна сім'я основана на співжитті протягом довгого часу одної і тої самої пари. Такі пари існували і підчас пуналюа-сім'ї, чоловік вибирав з жінок одну *головну* жінку; для неї цей чоловік припадково був першим між іншими. І цей союз був легко розриваний.

Дальша заборона співжиття між однокровними свояками не спиняється на забороні шлюбних союзів між єдиноутробними братами і сестрами. Вона йде о много дальше і поширюється на найдальших свояків. Ця заборона зробила неможливими групові шлюби і замінила групову сімю *припадковою сімєю*.

При тій формі сім'ї мушпа жие з одною жінчиною, але за ними лишається право многоженства. Хоч цим правом він *через економічні причини* дуже рідко користується. Але за те від жінки припадкова сім'я вимагає вірності і жорстоко карає її за зраду, не дивлячись на легку розриваність союзу.

Перехід від пуналюа-сім'ї до припадкової сім'ї знова таки викликаний чисто економічними причинами. Надмірний зріст роду погіршає загальне економічне положення всего роду. Необхідно обмежити народини дітей або розділити рід на окремі самостійні групи. І це досягається шляхом заборони групових шлюбів.

Не безінтересним є відмітити пережитки сідої старини в області шлюбних союзів, які дійшли до нас і вперто затримуються в наші дні, як закони, освячені релігією.

Заборона заключати шлюби між свояками задержалася до наших днів, але її форми є різноманітні у різних національностей. Християнська церква забороняє православним і католикам шлюбні союзи між найдальшими свояками. Лютерська церква — також християнська — дозволяє шлюби навіть між стрієчними сестрами і братами. Єврейська релігія також дозволяє заключення шлюбів між стрієчними сестрами і братами, але вона також дозволяє шлюби між дядьком і сестрінницею, під умовою, що молода є дочкою брата її матері, але не дочкою сестри її матері. Тут, значить, затримались

ще споріднені відносини пуналюа-сім'ї, коли діти братів моєї матері — є мої стрієчні брати і сестри.

Небезінтересно також відмітити, що у всіх вищенаведених формах сімейств розриваність союзів надзвичайно легка. Пари, після взаємної прихильности, свобідно сходяться і так само свобідно розходяться. А тому ні на чім не є основане твердження церкви, що шлюб не можна розривати, і що він, закріплений самим богом, тільки самим богом може бути розірваний, і тільки тоді, коли приходить смерть. Правда, і сейчас, коли шлюб проголошується непорушним, пута його є обовязкові, головним робом, для бідноти — для робітників і селян. Богачам, не дивлячись на всі жорстокости кари за порушення шлюбної присяги, завжди давалася можливість розірвати шлюб. Для цього треба було дати великого хабара владиці православної церкви або папі римському в католицькій церкві, і тоді все недозволене стає дозволеним.

Що було причиною зміни полових відносин і форми сім'ї.

Економіка, економіка і ще раз економіка. Чисто економічні причини привели до того, що первісне парне співжиття уступає місце кровноспорідненій сім'ї. Діється це тому, що людям необхідно об'єднатися для спільного добування поживи і для оборони від хижих звірів.

Кровноспоріднена сім'я уступає своє місце пуналюа-сім'ї в наслідок необхідности роздробити дуже збільшившеся число членів сім'ї. Зроздробленням сім'ї, відділивши частку дістає свою площу землі, будує своє господарство і таким робом охороняє рід від перенаселення і від всіх зв'язаних з перенаселенням нещасть.

Перехід від пуналюа-сім'ї до припадкової сім'ї, з заборною полових союзів між найдальшими свояками являється наслідком необхідности обмежити народженість, котра випередила розвиток техніки, а разом з тим і скількість споживчих продуктів.

Ні релігія, ні мораль не грають тут ролі. Реформатором-перебудовачем являється закон про перенаселення, т. є. питання економічного добробуту сім'ї або роду.

З. Ліліна.

ЯК ВИНИКЛО СКЛЯРСТВО ТА ЯК ВОНО РОЗВИВАЛОСЬ.

Ще за давньої давнини люде навчилися виробляти скло та робити з нього різні речі. Почали виробляти скло очевидячки в Єгипті, бо ще в старовину там з деяких озер добували соду, потрібну в склярстві, і торгували нею. Окрім того, на пам'ятниках єгипетської старовини можна побачити малюнки складувів.

Стародавні письменники подають таку легенду про винайдення скла. Колись фінікійські купці везли на своїх кораблях соду. Раптом знялась буря, що викинула кораблі на піскуватий беріг. Щоби зварити собі страву, купці поклали на березі кілька скиб соди, а поміж ними розпалили вогонь. Коли багаття згасло — купці були дуже здивовані, побачивши на піску, де він стикався з содою, шматки скла.

Такий існує переказ. Навряд чи від полум'я ватри сода могла стопитися з піском, але стоплення цих двох матерії дійсно дає скляну масу. Але таке скло непридатне для виробів, бо воно розчиняється у воді.

Для виробу звичайного скла потрібні сода, пісок та вапно, що їх у великій кількості мали Єгиптяне. Потрібна була ще піч з високою температурою, а не ватра.

З Єгипту майстерство робити скло перейшло до Візантії (теперішній Царгород) та Венеції; в першому столітті скло з'являється у Франції, в десятому в Богемії та Німеччині, в п'ятнадцятому — в Англії, а року 1635 його почали фабрикувати в Росії.

Коли сода, пісок та вапно чисті — з них виробляється безколірне скло. Але до піску та вапна дуже часто буває домішано залізних сполучень, тому звичайне фляшкове скло має зеленкуватий кольор.

Отже, з матеріалів різної якості виробляють різні ґатунки скла.

В залежності від розмірів продукції, мішанину з соди, піску та вапна або топлять у горщиках з огнетревалой глини, або-ж у так званих "ванні", то-б то в поглибленій черіні великої печі для витоплювання скла.

Тепер печі для топлення скла опалюються

газом, що дає змогу хутко здобувати потрібну температуру. В залежності від ґатунку скла піддержують температуру від 1.300 до 1.500 степенів. Маса в печі ростоплюється, з неї виходять гази, що з'являються при-роскладі води, і вся маса робиться кш'ячою рідиною. Коли її вже зварено й усі гази виділились — одержуємо скло у вигляді густої, грузької, тягучої рідини (плинності).

З такого розтопленого скла можна виготовити різними способами багато виробів.

Набравши трохи напіврідкої маси на кінець залізної рурки і вдуваючи повітря в середину її — можна тисненням цього повітря видуту скляну масу й зробити з неї кулю, подібно до того, як з миляної води видувають миляні бульки. Тягар скляної маси вагою своєю відтягується вниз і тому, повертаючи рурку й тримаючи її прямовісно, можна видуту подовгасту посудину.

Коли цій посудині хочуть надати якийсь фасон — її видувають в чавунову форму. Часто-густо роблять половинчасті форми, напр., форму для фляшки. Коли скло охолоне у формі й зробиться твердим — його виймають звідти, шийку відрізують від рурки, ростоплюють кінці або розмякшують шийку на вогні, роблять на ній рант і дають посудині повільно вистигати, вміщаючи її в піч, що помалу охолоджується протягом багатьох годин.

Для віконного скла видувають довгу циліндричну фляшку, відрізують дно та шийку, а "халяву" розрізують вздовж алмазом. Потім її кладуть у піч на гладку поверхню стола і, коли скло досить помякшає на вогні — розгортають його палицею, розправляють гладільцем, доки зроблять з нього скляний рівний лист. Видування скла, особливо великих річей, потребує багато важкої та втомної праці.

Тому тут, як і в кожній продукції, намагаються замінити ручну працю машиною: у форму наливають скло й видувають повітря спеціальною машиною. Проте машинова продукція ще не витиснула ручної роботи.

З ростопленого скла можна зробити прасу-

ванням багато різних річей, особливо масивних, важких: для того у форму вливають густу, грузьку, напіврідку масу й вдавлюють в неї внутрішню форму, що надає виробові внутрішній обрис.

Чимало скляних річей роблять шляхом виливання, напр., люстрове скло. Тоді на рівний залізний стіл виливають напіврідку скляну масу й розкачують її важким залізним валом.

Для здешевлення скла дорогу соду почали замінити дешевим “сульфатом”. У багатьох мінеральних джерелах є “глявберська сіль”, що її вживають у медицині, як проносне. По нагартуванні цю сіль у склярстві звуть сульфатом. Він є допоміжним продуктом при фабрикації соляної кислоти й тому його можна дістати за невелику ціну.

Коли соду замінюють сульфатом — до мішанини з сульфату, піску та вапна додають ще вугля.

Це значно здешевлює продукцію, але має й велику незручність, а саме: коли варять скло, з цієї мішанини виділяється сірчаний газ (сульфат має в собі сірку), що шкідливо відбивається на здоров'ї робітників. Сірчаний газ, це є той газ, що його ми відчуваємо, коли горить сірка.

Залізна домішка надає склові, як ми вже зазначили, зеленкуватого кольору. Домішка інших металів фарбує скло в інший колір. Напр., магнат надає склові фіялковий (аметистовий) колір і його часто додають до скла, щоби з зеленкуватого скла зробити скло чистіше та ясніше, бо сполучення фіялкового та зеленого кольорів дає білий колір.

У синьому склі є кобальт, у червоному — мідь.

Різне скло спеціального призначення має трохи інший склад, бо до нього домішують інші матерії.

Хотинський.

МАЛЯРІЯ.

(БОЛОТНЯНА ЛИХОМАНКА.)

Яка то є хвороба — малярія і чи маємо ми засоби боротьби з нею?

До кінця минулого століття про суть малярії нічого певного не було відомо. Знали, що ця хвороба найбільше поширена по багнистих місцевостях (тому вона й зветься “болотяною лихоманкою”) й що вона виявляється у лихоманних приступах, що повторюються після більшої чи меншої перерви (тому її ще звуть “гнітючкою”).

Виходячи з того факту, що малярія розповсюджена по всій земній кулі, переважно в багнистих місцевостях, колись гадали, що її викликають якісь невідомі “міязми”, що підіймаються разом з болотяними випаровуваннями.

Року 1884 французький лікар Ляверан нарешті знайшов у крові хворих на малярію мікроба-побудника*). Цього мікроба було названо “малярійним плазмодієм”. Він має вигляд манісенської грудочки слизі, помітної лише під

мікроскопом (апарат зі шклом, що збільшує речі у 2½ тисячі разів).

Мимо своєї малої величини малярійний плазмодій є живим створінням, дуже шкідливим для людського організму, бо він нищить крив'яні кульки**), що приводить до розвитку блідниці. І що довше триває хвороба, то дужчих розмірів набирає ця остання.

До того плазмодії ці виділяють з себе отруту, що троїть організм. Під впливом хронічного (тривалого) отруєння перероджуються внутрішні органи й дуже виснажується організм.

*) Мікробами звуться дрібнісінькі живі створіння, помітні лише при великому збільшенні їх у мікроскопі. Ця назва походить від грецького слова “мікрос” — малий.

**) Кров є плинність, де плаває безліч манісенських крив'яних кульок, білих та червоних, помітних лише в мікроскопі. Білі кульки ведуть боротьбу з мікробами, що викликають у тілі всілякі хвороби. Червоні вбирають кисень з повітря, коли ми дихаємо.

З усіх органів найдужче міниться селянка, що більше чи менше напухає й збільшується. При хронічній малярії, що триває кілька років, селянка іноді так збільшується, що заповнює весь живіт, а інколи навіть вишнює його.

Що до наслідків, то малярію слід вважати за одну з найтяжчих хоріб. Деякі вчені прирівнюють її — у відношенні її шкідливості для людського організму — до сифілісу. І дійсно, невилікувана чи погано вилікувана малярія стає хронічною й може тягтись цілі роки, перетворюючи людину у справжнісіньку каліку.

З державного погляду малярія завдає великої матеріальної шкоди, бо зменшує працездатність населення та відбирає багато робочого часу. Ясна річ, що коли малярія завдає велику економічну шкоду — держава мусить зосередити найбільшу увагу на боротьбі з нею.

Доки не було знайдено, як передається зараза малярією, доти ця боротьба була дуже важкою й обмежувалась самим лікуванням. Але скоро після винаходу Ляверана було встановлено, що малярія сама собою не передається від хорої людини людині дужій і що її переносять виключно комарі.

Комар, насмоктавшись крові хорого на малярію, вбирає у свій шлунок також і малярійних плазмодіїв. Ці останні, по кількох змінах, проходять у слинні залози комаря, а звідтіль у кров дужої людини, що її кусає той комар.

Цікаво, що комар самець не кусає людини. Це робить самка, бо вона потребує крові для розвитку яєць, що з них пізніше вилуплюються хробачки (зародки комаря).

Встановлено, що тільки одна порода комарів, так званий, “анофелес”, переносить малярійну пошесть. Але комар, що живе у наших краях, — “кулекс” — є цілком безпечним у малярійному відношенні. Ці дві породи легко відрізнити по посадці: кулекс тримає свого тубця рівнобіжно стінці, що на ній він сидить; анофелес навпаки — навскоси, і голову свою він наближує до стінки, а задню частину черевця відхиляє від неї.

Існують три форми малярії, що їх викликають три різні породи плазмодіїв.

При першій формі приступи лихоманки бувають через один день. При другій формі безлихоманна перерва триває два дні.

Ці дві форми звичайно відзначаються своїм правильним ходом, тоб-то приступ завжди починається в один і той же час. Проте трапляється й таке, що приступи починаються в різний час, а перша форма може давати й щоденні приступи.

Третя форма трапляється переважно у гарячих (“тропічних”) країнах. Тому вона й зветься “тропічною” формою. То є найважча форма. Лихоманні приступи наступають не в один і той же час, тривають дуже довго й страшенно знесилюють людину. В сучасній пошесті ця форма трапляється і на Україні, а також і в Росії.

Винайдення способу зарази малярією зробило можливою доцільну боротьбу з нею, що очевидно повинна провадитись у двох напрямках. По-перше — треба боротися з розмноженням комарів, по-друге — лікувати всіх хорих на малярію, бо ці хорі становлять єдине жерело пошесть. Комар зовсім не шкодить, коли немає хорих. Отже, малярія остаточно зникне при поголовному вишищуванні комарів “анофелес” або при поголовному лікуванні всіх хорих.

При сучасних умовах перше завдання є дуже важким, бо вимагає великих витрат. Воно полягає у цілій низці гідротехнічних робіт для осушення болот, калюж та всяких водостоїв взагалі. Самка комаря відкладає свої яєчка в усяку стоячу, й лише у стоячу воду — чи то в калюжу, чи то в діжку й навіть у бляшанку з консервів, як що там лишилася дощова вода. Немає таких мілких водозборів, де-б самка не могла відложити своїх яєць.

Як що при економічних умовах важко перевести великі гідротехнічні роботи — там *само населення повинно дбати про те, щоби не створювати мілких водозборів*, вигідних для розмноження комарів. Отже, треба пильнувати чистоту дворів та пустирів, боротися з усяким заболочуванням навколо мешкання, не наливати калюж, не лишати на дворі діжок та помийниць з водою, не викидати бляшанок з консервів, пам'ятаючи, що найменша калюжа може бути місцем розмноження комарів.

Там, де цілковите осушення водозборів є неможливим через їхній великий розмір чи з інших причин — найкращий спосіб нищення яєць комарів та хробачків, що вилупились з них, є поливання поверхні води нафтою, або ін-

шими спеціальними плинностями. При нормальних економічних умовах цей спосіб не дуже дорогий. Цього способу винищування комарів було вжито, коли будували Панамський канал. Можна з певністю сказати, що лише цей та інші заходи в боротьбі з малярією й другою важкою хворобою — “жовтою лихоманкою” — дали змогу закінчити будівництва Панамського каналу, бо доти всі спроби добудувати канал кінчилися невдало, через велику смертність робітників, що гинули від цих хоріб.

Дуже успішно вживають для боротьби з комарями розплід усяких “комариних ворогів”. З цією метою спеціально розпліджуються у водостоях усякі риби (напр., короп) та водяних комах, що винищують яєчка й хробачків комариних. Щоб винищити дорослих комарів, розпліджують кажанів. Тоді для них роблять спеціальні будиночки, подібні до голубників, що вміщають в собі 2—3 тисячі кажанів. Комарі становлять головну потраву для кажанів і ці останні винищують величезну кількість їх.

Розплід кажанів має ще й таку користь, що їхній кал є дуже добрим угноєнням.

По малярійних місцевостях дуже важливо охороняти себе від укушень комарів. Для цього треба вішати над ліжком серпанкові завіси, такі ж або дротяні сітки на вікнах та дверях. Мешканці цих місцевостей, виходячи з дому, повинні закривати обличчя густою сіткою, на руки одягати грубі рукавички, на ноги — герти або камаші.

Одночасно треба вживати найенергійніших заходів до поголовного вилікування всіх хорих на малярію. По деяких місцевостях вже одним цим заходом було винищено хворобу, бо коли не-

має хорих, то й комар не може пошкодити — він не має в кого висмокстати малярійної крові.

За найкращий лік і досі вважається хінін. Вбираючись у кров, хінін убиває малярійних плазмодіїв, а також побуджує організм хворого до інтензивної боротьби з хворобою. Але треба знати, що припинення лихоманних приступів ще не означає цілковитого видужання. Малярія — дуже вперта хвороба й легко переходить в потайну безлихоманну форму, що иншком підточує організм. Отже, по-перше, хінін треба вживати *неодмінно за вказівкою лікаря*, бо неправильне вживання його може лише призвичаїти плазмодіїв до хініну, замість того, щоби вбити їх, і тоді буде дуже важко вилікувати цю хворобу. По-друге, хінін треба вживати й після припинення приступів (також за вказівками лікаря) протягом 1—1½ місяців, щоби уникнути переходу малярії у потайну, хронічну форму, коли можливі часті “рецидиви” (звороти) хвороби.

Хінін з успіхом уживають і як запобіжний спосіб. Для цього рекомендується всім мешканцям (хорим і дужим) малярійних місцевостей що весни й що літа протягом 2—3 місяців щодня ковтати невеличкі дози хініну. Там, де такого заходу було вжито своєчасно (напр. в Італії та инш. країнах), кількість захворювань на малярію зменшувалась на 90%. Але для цього потрібно, щоб хінін видавався даремно, та щоб населення свідомо ставилося до справи.

Нарешті, зазначимо, що кожний хорий на малярію мусить вважати лікування не за свою приватну, особисту справу, але за *громадський обов’язок*, бо хорий є джерелом поширення, небезпечним для оточення.

Др. Л. Д. Каплан.

СПРАВОЗДАННЯ ВІДДІЛІВ СЕКЦІЇ ЖЕНЩИН-РОБІТНИЦЬ ПРИ СТОВ. У.Р.Д.

Ріджайна, Саск.

Відділ Секції Жен.-Роб. ім. І. Цепка при відд. Стов. У.Р.Д. в Ріджайні, відбув свої річні збори дня 31. грудня 1923 р. Збори отворила т-ка С. Лапчук. Предсідательювала т-ка Л. Марчук а секретарювала т-ка Д. Пуріч. Предсідателька прочитала порядок зборів, який прийнятий в цілості. Відділ числить 17 членкинь. Опісля старий заряд здав справоздання за 1923 рік, яке представляється так: річні збори 1. Місячних зборів 10. Тижневих засідань 33. Спеціальних засідань 7. Відчитів 3. Читань 4. Спільних читань 6. Дебат 1. Лекція 1. Концертів 2. Концерт-мітінг 1. Представлень 5. Забав 11.

За 1923 рік Відділ С. Ж.-Р. вислав на поміч слідуючим: на політичних в'язнів в Сх. Галичині \$15.00. На поміч "У.Р.В." \$17.00. На поміч "Г.Р." \$63.36. До Едмонтону на поміч страйкуючим \$20.00. На поміч діточим садкам

\$5.00. На поміч "Робітниці" в Злуч. Державах \$5.00. На оборонний фонд "У.Р.В." \$5.45. На сплату довгу У.Р.Д. в Мус Джо \$10.00. Страйкуючим в Сидней \$15.00. До У.Р.Д. в Ріджайні \$62.00.

Відділ працював скільки було можливо підчас збирання пресового фонду і також інших збірок. Дальше слідує фінансове справоздання за минулих 12 місяців, так:

Загального приходу	\$369.11
Загального розходу	364.85

В касі осталося \$ 4.26

До заряду на 1924 р. вибрано слідуючих товаришок: В. Габуза, організаторка; П. Яцентий, заст орг.; Л. Марчук, секретарка; С. Сасинюк, заст. секр.; Г. Шмонь, касієрка; Д. Павлюк і К. Корніцка, контрольна комісія.

Леонтина Марчук, секр.

Відділ Секції Женщин-Робітниць при Стов. У.Р.Д. ім. Івана Цепка, в Ріджайні, Саск.

Торонто, Онт.

Заки приступлю до самої річі, хочу сказати пару слів відносно організаційних справ взагалі. Теперішнє людство переживає переломову хвилю. Організація світа збудована на визисковій людині людиною. Одні є ворцями добробуту, які своєю працею витворюють продукт для заспокоєння потреб людей, а другі наче ті трутні живуть з праці других. І людство через це поділилося на різні верстви. Верства, яка живе коштом других є чисельно мала, але добре зорганізована і в її організації є сила пануючої класи — капіталістів.

Друга верства, хоч числом велика, однак ще не добре зорганізована до здобуття належних її прав. Але останні події в світовій війні, а головню Велика Революція на Сході, прискорили свідомість поневоленої верстви суспільства. І робітничка класа, щоби перевести успішно наложену на неї задачу, себто перемінити сьогоднішній устрій, мусить бути добре зорганізована, бо лиш в робітничій організації лежить жерело сили. Наше українське робітництво теж зрозуміло це і організаційний рух в останніх часах зріс. Тут хочу зазначити, що жіноцтво, яке творить органічну складову часть в суспільстві, а котре під впливом християнізму та буржуазних законів цілими століттями стогнало в неволі, позбавлене людських прав. Сьогодні обставини і само життя, за яке приходиться нам кожного дня зводити завзяту боротьбу, примушують жінку задуматись над тим життям, та зайняти до цього якесь становище. І останні роки жіночі робітничі організації зростають по цілій Канаді. Вони мають найпригідніші обставини до розвитку в індустріальних та більших містах. До таких міст належалоб і Торонто. Тутешній відділ Секції Жіночих-Робітниць ім. Р. Люксембург заснований в вересні 1922 р. і числить 58 активних членкинь. Праця від того часу більше була звернена в напрямі здобуття матеріальних средств на різні цілі, як несення помочі голодуючим, підмогу політичним в'язням в Сх. Галичині, кампанію роб. пресі "У.Р.В.", "Г.Р." і "Г.П." Збирано фонд допомоги сиротам в Радянських Республіках. Також видавано допомогу діточим робітничим школам, які існують при відділах Р.П.К. і страйкуючим вуглекопам в Новій Скошії. Відділ працював рука в руку з мужеськими відділами. Від 22. вересня 1922 року до 22. вересня 1923 року відділ відбув 28 засідань адміністративного характеру, 9 спеціальних засідань, 4 масові віча, 3 відчити, 2 пропагандові віча, 7 забав і 4 аматорські вистави. При відділі існує аматорський гурток і просвітний комітет. 10. грудня 1923 р. відбулися річні збори відділу, які одобрили працю уступаючого заряду та вибрали новий, в склад якого увійшли слідуєчі товаришки: Марія Майкут, організаторка; Марія Павлович, заст. організаторки; Олександра Віціньська, рек. секретарка; Н. Грекул, заст. секретарки; Татяна Яськевич, фін. секр.; Софія Беш, касієрка; М. Чорній, кольпортерка; Анна Бабій, М. Голіната, Павліна Горбатюк, контрольна комісія:

А. Віціньська, секр.

Фінансовий звіт представляється так:

ПРИХІД:

Жовтень \$ 12.51

Листопад	13.00
Грудень	15.04
Січень	204.55
Лютий	1.50
Март	66.55
Цвітень	162.90
Май	5.40
Червень	—
Липень	21.78
Серпень	20.45
Вересень	23.13

Разом \$546.81

РОСХІД:

Жовтень	\$ 2.19
Листопад	1.25
Грудень	1.71
Січень	152.42
Лютий	—
Март	49.10
Цвітень	191.33
Май	—
Червень	38.00
Липень	21.40
Серпень	18.25
Вересень	24.55

Разом \$500.20

ПОВТОРЕННЯ:

Загальний прихід	\$546.81
Загальний розхід	500.20

Остає в касі \$ 46.61

Т. Яськевич, фін. секр.

Мус Джо, Саск.

Відділ Секції Жен.-Роб. при відд. Стів. У.Р.Д. "Нове Життя" в Мус Джо, відбув свої річні збори дня 13. січня 1924 р.

Збори отворила т-ка Мидак, предсідателювала т-ка Косик, секретарювала т-ка Мельничук. Відділ числить 18 членкинь, котрі сповняють свої членські обов'язки. Відбув відділ 30 звичайних зборів, 6 засідань комітету, 16 відчитів і лекцій, 2 представлення і 13 забав.

Фінансове справоздання за 12 місяців представляється так:

Загального приходу	\$418.09
Загального роходу	384.20

В касі остає на 1924 рік \$ 34.08

До заряду на 1924 рік увійшли слідуєчі товаришки: В. Мидак, орг.; Н. Миронюк, заст. орг.; Е. Косик, прот. секр.; А. Щелецька, заст. секр.; А. Бабиш, фін. секр.; М. Козен і А. Басараба — контрольна комісія.

Е. Косик, секр.

Дромгелер, Алта.

Відділ Секції Женщин-Робітниць при Стів. У.Р.Д. ім. Рози Люксембург в Дромгелер, Алта. заснований, 14. січня 1922 р. Від часу заснування, наш відділ зробив велику моральну роботу і мав немалий успіх в своїй організаційній праці. Устроювано різного рода підприємства на поміч голодуючим в Рад. Республіках, політичним в'язням Східної Галичини та "У.Р.В.", "У.Щ.В.", "Голосови Робітниць" і "Робітниця". Товаришки брали активну участь в устроюванню робітничих свят а також кампанії допомоги робітничій пресі.

Від часу заснування відділу було устроєно кілька публичних віч. Товаришки сходяться кожної неділі по полудни, читають та дискутують на різні теми.

Наш відділ числить нині 39 членкинь, хоч на фотографії є лише 22, бо решта товаришок до фотографії з різних причин не могли явитись. Ми віримо, що в короткім часі не буде ані одної жінчини-робітниці в Дромгелер, котра не належала би до нашої організації.

А. Харик, фін. секретарка.

Відділ Секції Женщин-Робітниць ім. Рози Люксембург при відд. Стів. У.Р.Д. в Дромгелер, відбув свої річні збори

дня 2. січня 1924 р. Збори отворила орг. т-ка Гнатишин. Предсідательювала т-ка Гута, секретарювала т-ка Мельничук. Відділ числить активних 35 членкинь і відбув 12 місячних зборів, 4 спеціальних, 2 відчити, 9 спільних читань і 13 дискусій.

Відограно 8 представлень та устроєно 7 забав.

Фінансове справоздання представляється так:

ПРИХОДИ:

Січень	\$124.20
Лютий	58.60
Март	156.60
Цвітень	41.30
Май	22.75
Червень	102.15
Липень	43.05
Серпень	97.00
Вересень	1.60
Жовтень	72.25
Листопад	212.95
Грудень	227.25
Переносу з 1922 р.	10.55
Разом	\$1,169.25

Відділ Секції Женщин-Робітниць при Стів. У.Р.Д. ім. Рози Люксембург в Дромгелер, Алта.

РОСХОДИ:

Січень	\$121.90
Лютий	62.80
Март	80.95
Цвітень	69.70
Май	34.90
Червень	120.60
Липень	43.35
Серпень	97.00
Вересень	.60
Жовтень	72.25
Листопад	212.95
Грудень	227.25

Разом \$1,144.25

ПОВТОРЕННЯ:

Прихід	\$1,169.25
Росхід	1,144.25

В касі остається \$. 25.00

По справозданню заряду і комітетів, обговорено деякі справи на користь організації і приступлено до вибору заряду та комітетів на 1924 рік. До заряду вибрано слідуючих товаришок: М. Юхим, орг.; Н. Кузик, прот. секр.; А. Харик, фін. секр. До просвітнього комітету товаришки Т. Тригуб, А. Харик, Ф. Шпиляк. До мистецького комітету товаришки М. Юхим, Ф. Дмитрук, К. Гнатишин.

За річні збори відділу Секції Жен.-Робітниць

в Дромгелер:

К. Гута, предс.

Мельничук, секр.

Келгари, Алта.

В четвер 10-го січня 1924 р. відбулися загальні річні збори відділу Жен.-Робітниць при філії Стів. У.Р.Д. в Келгари. На зборах, крім товаришок, було теж поважне число і товаришів, які прислухувалися нарадам. Збори отворила організаторка т-ка П. Грегорик і завізвала товаришок, щоби вибрали председательку. На председательку вибрано т-ку Н. Ластівку. По провіренню членкинь, т-ка председателька поклікала до справоздання заряд. Справоздання заряду товаришки прийняли однолосно.

Адміністраційних зборів було 5, спеціальних 2, пропагандових мітінгів 2, загальних дискусій 3, спільних читань 8. Також женський відділ помагав товаришам у всякій иншій роботі: в святкованню пролетарських свят, устроюванню концертів, пікніків, представлень, забав і т. и.

Матеріальне справоздання за 1923 рік представляється так:

Приходу було	\$236.16
Перенесено з 1922 року	32.17

Разом \$268.33

Росходу за 1923 рік було 262.76

Остає в касі на 1924 рік \$ 5.57

По справозданню заряду, обговорено багато инших важних справ в користь нашої робітничої організації і приступлено до вибору нового заряду на 1924 рік.

До заряду увійшли слідуючі товаришки: Г. Дзвідзінська, орг.; А. Филипчук, заст. орг.; О. Скигар, прот. секр.; Н. Данилишин, фін. секр.; Н. Ластівка, А. Королук і П. Грегорик, — контрольна комісія. Товаришку П. Грегорик вибрано гардеробщицею, а Н. Ластівку кольпортеркою і делегаткою до філії Стів. У.Р.Д.

Також вибрано два комітети: просвітний і мистецький, які мали-би помагати зарядови в веденню роботи.

Хоч здається, що 1923 рік виказався не так то з великими успіхами, як цього нам бажалося, однак це тому, що багато часу і енергії треба було посвятити на будову У.Р.Д. в Келгари.

Сподіємось, що 1924 рік принесе нам більші успіхи, як моральні, так і матеріальні, тому, що є вже своє вигідне приміщення, де можна робити роботу. Бо й Тарас Шевченко сказав: "В своїй хаті, своя правда і сила і воля". Однак це буде залежати від наших сил, щирости, а також від обставин.

Н. Данилишин, секр. зборів.

Саскатун, Саск.

В середу, дня 9. січня ц. р. відбулися в Саскатуні загальні річні збори Відділу Женщин-Робітниць. Організаторка т-ка Т. Васілка отворила збори. Председательовала т-ка Горбатюк а секретарювала т-ка Антонюк.

Після прочитання програми, яка зістала принята зборами, організаторка здала справоздання з цілорічної діяльності відділу. Зясувавши вкортці моральний і матеріальний бік відділу т-ка організаторка взивала женщин-робітниць до дальшої невпинної праці на будуче. Після того слідували справоздання фінансової і рекордової секретарок. Відділ відбув за минулий рік 11 місячних зборів, 13 спеціальних, 5 відчитів, 5 спільних читань, 3 концерти, 3 представлення, 1 кошикову забаву, 2 краваткові забави, 1 пікнік, 6 звичайних забав. Відділ відсвяткував також дня 8. марта минулого року Міжнародний день Женщин-Робітниць, а инші пролетарські свята святкував спільно з філією Стів. У.Р.Д.

До заряду на 1924 р. увійшли слідуючі товаришки: О. Кобзей, орг.; В. Ліліцак, заст. орг.; Т. Васілка, рек. секр.; К. Антонюк, заст. секр.; М. Дубик, фін. секр.; Д. Савула, кас. До контрольної комісії увійшли М. Горбатюк, А. Кальмуцька і Г. Макутра; Н. Рибак, кольп. Відділ числить 30 членкинь, що сповняють свої членські обов'язки.

Фінансове справоздання за минулий рік представляється так:

Приходу було	\$1,058.70
Росходу	979.90

В касі остає на 1924 рік \$ 78.80

На сплату довгу У.Р.Д. відділ виасигнував \$675.00. В кампанії збирання пресового фонду для "У.Р.В.", "Г. П." і "Г.Р." наш відділ брав участь спільно з філією У.Р.Д.

Т. Васілка, секр.

Летбридж, Алта.

Наш відділ Секції Женщин-Робітниць при Ст. У.Р.Д. ім. С. Мельничука відбув річні збори 30. грудня 1923 р. на яких старий уряд здав справоздання з цілорічної діяльності.

Наш відділ числить 29 членкинь. Протягом року наш відділ відбув 6 місячних зборів, 2 кварталних, 2 спеціальних, 4 звичайні мітінги, 4 лекції і 3 спільні читання. Підприємства наш відділ устроїв слідуєчі: 5 представлень 4 забаві з танцями і 1 базар. Справоздання заряду принято одноголосно.

До заряду на рік 1924 увійшли слідуєчі тов-ки: Марія Кучурян, організаторка; Марія Пашківська, заст. організаторки; Тетяна Жовтяк, секретарка-скарбник; Параска Лазарюк, прот. секр.; Василина Боднарюк заст. прот. секр.; тов-ки Софія Сопко, Розалія Рогожа і Софія Шлемко, контрольорки.

Фінансове справоздання за рік 1923 представляється так:

ПРИХОДИ:

Март	\$ 18.00
Квітень	162.45
Май	37.75
Червень	26.00
Липень	39.60
Серпень	166.60
Вересень	43.75

Жовтень	189.70
Листопад	—
Грудень	62.40
Разом	\$746.25

РОСХОДИ:

Март	\$ —
Квітень	125.60
Май	75.15
Червень	35.00
Липень	11.85
Серпень	201.00
Вересень	—
Жовтень	192.95
Листопад	21.00
Грудень	50.00
Разом	\$712.55

ПОВТОРЕННЯ:

Прихід	\$746.25
Росхід	712.55

Остає в касі на 1924 р. \$ 33.70

За контрольну комісію:

Єлена Булиховська, Розалія Рогожа і Т. Виростик.
П. Л., секр.

Відділ Секції Женщин-Робітниць при Ст. У.Р.Д. ім. С. Мельничука в Летбридж, Алта.

Ошава, Онт.

Дня 9-го січня відбулися річні збори нашого відділу Секції Женщин-робітниць при Стів. У.Р.Д. ім. П. Шеремети, при співучасті кількох товаришів. Заряд відділу здав справоздання з своєї діяльності за минулий рік.

Відділ числить 12 членкинь. За минулий рік відділ відбув 19 адміністративних зборів, 3 спеціальних, устроїв 2 лекції, 2 масові зібрання, 2 представлення, 1 концерт і 3 забави. Відділ бере до кольпортажі 10 прим. кожного числа "Голосу Робітниці".

Фінансове справоздання відділу представляється так:

ПРИХОДИ:	
Червень	\$ 31.07
Липень	224.70
Серпень	74.25
Вересень	81.03
Жовтень	—
Листопад	163.89
Грудень	32.25
Разом	\$607.19
РОСХОДИ:	
Червень	\$ —
Липень	126.50
Серпень	—
Вересень	237.43
Жовтень	8.50
Листопад	125.60
Грудень	45.52
Разом	\$543.55
ПОВТОРЕННЯ:	
Загальний прихід	\$607.19
Загальний розхід	543.55
Остає в касі на 1924 р.	\$ 63.64

Справоздання урядниць і контрольної комісії було прийнято одноголосно.

До заряду на 1924 рік увійшли слідуючі товаришки: Шевчук, орг.; М. Пелешок, фін. секр.; А. Древняк, прот. секр.; Ф. Гажелюк, касієрка. До контрольної комісії увійшли: П. Гринів, Рутка, А. Луків.

А. Древняк, прот. секр.

Монтреал, Кве.

Дня 3. січня 1924 р. відбулося річне справоздання Відділу Жен.-Роб. при відділі Стів. У.Р.Д. в Монтреалі. Предсідатель т. М. Яворський відкрив збори.

Відділ числить 17 членкинь. Відбуто 48 адміністративних і 7 спеціальних мітингів. Обороту за 1923 р. було \$164.70. Росходу \$80.00. В касі остало на рік 1924 \$84.70.

До нового заряду увійшли: т-ка П. Кукіячук, організаторка; т-ка В. Батрин, прот. секр.; т-ка А. Гець, фінансо-

ва секретарка; т-ка Т. Плавуцька, касієрка; т-ка М. Беркета, кольпортерка. Контрольна комісія: т-ки М. Яблонська, А. Мамчур, М. Яворська.

А. Черна, секр. зборів.

Вест Форт Виліям, Онт.

Відділ Секції Женщин-Робітниць ім. Л. Українки в Вест Форт Виліям, Онт. відбув свої річні збори дня 3. лютого 1924 р. Збори отворила заступниця організаторки т-ка М. Загаровська. Предсідательювала т-ка В. Пачковська а секретарювала т-ка П. Макарова.

Передовсім перечитано програму зборів і приступлено до провірення членкинь відділу.

Відділ числить 24 членкині, що сповняють свої членські обовязки. Справоздання заряду за 1924 рік членкині прийняли одноголосно.

За минулий рік заряд відбув 7 місячних зборів, 15 засідань, устроїв 2 концерти, 1 представлення, 1 пікнік, 3 лекції і 3 забави.

Фінансове справоздання за минулий рік.

Загального приходу було	\$191.97
Загального розходу	126.38

Остається в касі на 1924 рік \$ 65.59

Потім приступлено до вибору заряду на 1924 р. До заряду увійшли слідуючі товаришки: Е. Чепесюкова, організаторка; Ф. Шадна, заст. орг.; Ю. Равлюкова, прот. секретарка; П. Рубанцева заступниця прот. секр.; К. Борецька, фін. секр.; А. Черкасова, касієрка; П. Маракова, кольпортерка; контрольна комісія: М. Загаровська, М. Бжижінська і Т. Мандрикова.

Е. Чепесюкова, організаторка.

Ю. Равлюкова, секретарка.

Гемилтон, Онт.

Дня 20. січня 1924 р. Відділ Женщин-Робітниць ім. Петра Шеремети, відбув свої загальні річні збори під предсідательством тов. Ліліцака. Секретарювала т-ка Станіцька. На зборах заряд здав справоздання за минулий рік. Справоздання представляється так:

На протязі всього свого існування, себто від 14 січня 1923 р. до 1. січня 1924 р. членкинь вписалося 34; з них 5 виїхало, 10 з залеглими вкладками.

Мітингів місячних відбулося 12, спеціальних 5, лекцій 33, відчитів 3 і одно масове віче; забав 4, представлень 2, а також 8. марта відсвятковано жіноче свято.

Пресового фонду вислано: до "Робітниці" в Нью Йорку, "Голосови Робітниці" і "Укр. Роб. Вістям" в Вінніпегу на суму \$50.00 і до Торолд на поміч хорій товаришці Терентяк \$12.00, що разом виносить \$62.00. Крім цього женський відділ брав участь в мужеських організаціях відділу У.Р.Д. ім. Т. Шевченка і відділу У.С. Р.П.К. в допомозі хорим, політичним в'язням і страйкуючим в Новій Скошії.

Фінансове справоздання представляється так:

Прихід за рік	\$333.63
Росхід	300.29

В касі остає на 1924 рік	33.34
--------------------------------	-------

До заряду на 1924 рік вибрано слідуєчих товаришок:

Д. Станіцька, організаторка; А. Яківчук, прот. секр.; О. Чижишин, фін. секр.; В. Петрос, касієрка; Н. Тракало, кольпортерка; Н. Костик, делегатка до Роб. Партії Канади; О. Свистун, режис.; А. Мензатюк, гардер.; О. Порайко, Р. Коруняк і Ю. Лівінська — контрольна комісія; т.т. І. Дячук, С. Павлик і І. Ліліцак — просвітний комітет.

А. Яківчук, секретарка.

ДОПОМОГА “ГОЛОСОВИ РОБІТНИЦІ”.

ПРИМІР ГІДНИЙ НАСЛІДУВАННЯ.

Едмонтон, Алта.

Дорогі Товаришки!

Наш жіночий відділ при Стів. Укр. Роб. Дім в Едмонтоні під теперішній тяжкий час, починає виявляти як не більше руху-життя, то бодай змагається до него.

Переживаємо різні хвилі, стараємося по можливості робити щобудь і майже всі стрічаємось з одним і тим самим: з браком проводу, браком вказівок. “Голос Робітниць” був і є для нас одинокою провідною зорею серед непривітного оточення, та на жаль лиш раз на місяць відвідує він наші самотні, порозпорошені гуртки. Тимчасом ми відчуваємо себе опущеними, самотніми. Наші товариші заняті своїми справами і не дуже звертають на нас увагу, а часом досить холодно дивляться на справи нашої організації.

Нам конче потрібно когось, хтоб був при нас все і постійно вказував нам шлях. “Голос Робітниць” мусить бути побільшений і повніший.

Однак ми знаємо, що зробити можуть це тільки самі робітниці.

Побачивши це, ми рішили зробити початок. Відіграли на цю ціль представлення, з якого весь чистий дохід призначили на побільшення нашого журналу. В залученню посилаємо вам поштовий переказ на суму \$65.05.

Думаємо, що й другі жіночі організації застановляться над цею пропозицією і попруть її всіма можливими способами.

Добро нашої організації, добро цілої працюючої класи, залежить найбільше від того, як далеко поступить жіноцтво на полі самосвідомості.

Як довго ми жінки будемо сповняти слухняно волю можних світа цього, так довго ми будемо перешкодою в надлюдських змаганнях наших товаришів неволі.

Обов'язком нашим побільшити і удосконалити наш журнал, щоб він був для нас дійсним джерелом науки.

Вживаємо й інші жіночі організації поступити в такий же самий спосіб.

Ваша за визволення жінки-робітниці,

А. Зень, фін. секретарка.

Ватерлю, Онт.

Дорогі Товаришки!

Я дуже жалую, що так спізнилась з пресовим фондом для нашого журналу “Голос Робітниць”. Висилаю \$2.00 і взиваю всіх тих товаришок, які ще не дали на “Г.Р.”, щоб і вони сповнили свій пролетарський обов'язок. Нехай наш літературно-науковий журнал “Г.Р.” стане тижневиком, а не місячником. Але в цьому можемо тільки ми самі допомогти. Не повинно бути між нами ані одної товаришки, яка жалувалаб дати доляр або два на підтримання нашого журналу. Час вже нам зрозуміти та пізнати робітничий рух, та не жити більше в дотеперішній темноті.

Товаришки Робітниці! Вступайте громадно до своєї робітничої організації! Читаймо всі робітничу пресу і нехай не знайдеться ані одної жінки-робітниці-Українки, яка не належалаб до своєї класової організації. Подивімся, товаришки, на своїх діточок, які мають по 2 або по 3 роки. Вони співають між собою: “Підводьтесь ви нуждарства діти!...” Правда, не розуміють ще вони цих слів, але виростуть, то зрозуміють. А хіба нам товаришки не сором, що ми вже жінки і часто не розуміємо цих слів, хоч маємо по 20 або й 30 літ?

Освідомлюймо себе, товаришки! Читаймо та організуймося! Хай живе пролетарська злука! Хай живе згода і єдність серед робітниць та робітників! Хай живе наш дорогий журнал: “Голос Робітниць!”

З товаришким привітом,

Анеля Садовська.

Вест Форт Виліам, Онт.

На заклик т-ки А. Грабової складаю \$2.00. Один доляр на передплату “Голосу Робітниць” а доляр на пресовий фонд “Г.Р.”. Сповняю свій обов'язок, котрий тяжить на нас робітницях, бо як ми робітниці не поможемо нашому дорогому журналу, то наші вороги не допоможуть. І рівнож апелюю до всіх вас товаришки: не жалійте одного доляра, а допоможіть нашому журналу, котрий і нам робітницям помагає освідомлятися. А коли ми будемо освідомлятися і організуватись в женські відділи так як товариші робітники в свої робітничі організації, тоді ми спільно зможемо постояти за наші робітничі права, а побіда певно по нашій стороні. Тож до праці товаришки

робітниці! Берімся до праці і чим скорше спішім на поміч "Голосови Робітниці"! Закликаю також зложити таку суму, як я, на "Голос Робітниці" товаришок, С. Андрейчукову, А. Оліярникову з Форт Виліам, Т. Шадну з Вест Форту, А. Гаджосову і К. Квечень з Віндсор, Онт.

З товариським привітом,

Ю. Равлюкова.

Лавой, Алта.

Читаючи кілька чисел "Голосу Робітниці" найшла я дорогий матеріал науки для женщин-робітниць, який необхідно знати так замужній, як і дівчині.

Дуже я вдоволена тим, що женщины-робітниці вже зачали розуміти, що треба братися до науки.

Я, як фермерка-робітниця, не хочу лишитись по заді свідомих робітниць, тому посилаю \$1.00 як передплату на наш дорогий журнал "Голос Робітниці".

Взиваю всіх женщин-фермерок-робітниць, щоби також передплачували собі цей журнал, бо тільки з него можна навчитись чогось корисного. Ану робітниці-фермерки, не лишаймося позаді свідомих робітниць міста. Доляр, то не гроші! Ану, хто з вас передплатить за мною "Голос Робітниці"! А за доляра одержите дорогу науку, вартости сотки долярів.

З товариським привітом,

Анна Семенюк.

Дромгелер, Алта.

Дорогий "Голосе Робітниці"!

Мені вже аж надокучило бути без тебе. Ось і посилаю тобі одного долара на передплату, за що ти маєш приходити до моєї хати цілий рік. Твоє ім'я є "Голос Робітниці" і в тобі багато пишеться про справи, що обходять нас женщин робітниць. При цім кличу і до вас товаришки робітниці, старайтеся підтримати наш журнал; ставайте передплатниками його і по змозі шліть на пресовий фонд. Ніхто інший не підтримає нашого журналу, як ми самі цього не зробимо.

Хай живе "Голос Робітниці" та робітнича преса взагалі!

З товариським привітом,

Катерина Гнатишин.

Вест Форт Виліам, Онт.

Дорогі Товаришки!

Посилаю Вам поштовий переказ на суму \$5.00. Один долар як передплату, а \$4.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниці". Хоч мене ще ніхто з товаришок не закликав зложити на прес. фонд "Гол. Роб.", я поспішаю з своєю допомогою, бо розумію, що нам робітницям і робітникам не треба чекати аби нас хтось аж закликав до нашого обов'язку. Ми повинні підтримувати робітничу пресу, що наша змога, бо знаємо дуже добре, що нашу пресу капіталіст ані капіталістичні прихвостні не підтримають, тільки ми самі мусимо старатися, щоби робітнича преса вдержалася та зростала.

Сподіюся, що цей п'ятий зїзд ухвалить, щоби наш жур-

нал "Голос Робітниці" виходив 2 рази в місяць, чого я дуже бажаю. Вірю, що мої бажання сповняться.

Я апелюю до всіх свідомих товаришок, щоби збирали передплату та прес. фонд для "Гол. Робітниці" скільки лиш можливо. Покажім, товаришки, своїм ворогам, що ми годні і уміємо постояти за свою робітничу пресу. Ми повинні вступати до організації і освідомлювати себе і других, бо бачимо, що нині по цілм світі робітники і робітниці стають в організовані ряди і самі собі добувають свідомість та кращі умовини життя. Тож і ми не можемо бути позаді.

Я закликаю зложити не менше, як по \$1.00 на прес. фонд "Голосу Робітниці" слідуєчих товаришок з Вест Форт Виліам: П. Маракову, М. Грабюкову, П. Рубанцеву, Т. Мандрикову, Е. Дудкову, Р. Глютову; з Форт Виліам — М. Козикову, М. Мойсюкову і т-ку Каміновську.

Сподіюсь, що викликані мною товаришки не відкажуться від жертв і ще покличуть своїх знайомих.

Нехай же "Голос Робітниці"! Нехай же робітнича визвольна ідея! Нехай живе працюючий народ!

З товариським привітом,

Елеонора Чепесюкова.

Вест Форт Виліам, Онт.

На поклик т-ки С. Галушак з Лонг Лек, Онт. складаю на пресовий фонд "Г.Р." \$1.00 а \$1.00 висилаю на передплату "Г.Р." на слідуєчий рік.

Також закликаю слідуєчих товаришок зложити на цю ціль по долярови: О. Кузик і Т. Шадну з Вест Форту. Вірю, що згадані товаришки не відмовлять такої малої помочі для так дорогого нашого журналу.

К. Борецька.

Портедж ля Прері, Ман.

На поклик т-ки М. Виноградової складаю \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниці", а \$2.00 передплати і покликаю т-ку М. Биреску, з Бінфейт, Саск. зложити таку ж жертву на пресовий фонд.

Марія Литвин.

Портедж ля Прері, Ман.

В 12. ч. "Голосу Робітниці" викликала мене т-ка М. Виноградова зложити \$1.00 на пресовий фонд нашого журналу. У відклик на цей заклик посилаю \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниці" і \$2.00 передплати. Закликаю товаришок Каролю Голік, з Портедж ля Прері, Ман. і Ольгу Білокрилу з Лазаре, Ман., щоби вони зложили таку саму суму на пресовий фонд "Голосу Робітниці".

З товариським привітом,

Катерина Амбросяк.

Медісін Гет, Алта.

Дорога Редакціє!

В залученню посилаю Вам поштовий переказ на \$19.35, з чого прошу відчислити \$4.00 на відновлення передплати на "У.Р.В.", \$1.00 на передплату "Голосу Робітниці" а

\$14.35 на пресовий фонд "Голосу Робітниці". Останню суму я збрала в нашій місцевості між товаришами і товаришками. Імена жертводавців слідує:

По \$1.00: Павліна Дирда, М. Лазечко, Д. Финюк, К. Слободян, С. Худик, М. Борис, Ю. Дорогий; по 50 ц.: А. Синик, А. Козьмик, П. Шафран, О. Кондрат, Н. Кравчук Н. Гладій, Т. Андріяшук, О. Муглін, В. Муглін, М. Лукашевич; по 30 ц.: В. Рогатин, Й. Градовий; по 25 ц.: О. Мункин, Розалія Беник, М. Федина, П. Козьмик, П. Петрик, В. Тодораш, В. Андріяшук.

Нехай жие "Голос Робітниці"!

Ваша за кращу будучність,

Павліна Дирда.

Вінніпег, Ман.

На заклик т-ки М. Бейгер складаю на пресовий фонд "Голосу Робітниці" \$1.00 і закликаю т-ку Анну Бялосорську в Вінніпегу щоб зложила таку-ж суму на цю саму ціль.

Ф. Стасишин.

Вест Форт Виліям, Онт.

На поклик товаришки Потягайлової складаю на пресовий фонд "Голосу Робітниці" \$1.00 і висилаю \$1.50 на відновлення передплати. Закликаю товаришок з цієї місцевості, щоб постаралися якнайшвидче вирівнати свою передплату, якщо цього не зробили, а також щоб і не забували про пресовий фонд для "Голосу Робітниці".

З товариським привітом,

Параска Рубанець.

Вінніпег, Ман.

На заклик т-ки Ю. Шафранської складаю \$1.00 на пресовий фонд "Голосу Робітниці" і бажаю нашому журналові, щоб він і на дальше ширив просвітну працю серед жінок-робітниць і поборював темноту.

Хай живе "Голос Робітниці"!

М. Лотоцька.

Вест Торонто, Онт.

Дорога Редакціє!

Прошу не відмовити мені помістити пару слів в нашій дорогім журналі "Г.Р."

Дорогі Товаришки! Дуже жалую, що не сповнила свого обов'язку зглядом нашого журналу в означенім часі. Здоров'я в мене не таке, як повинно б бути, тому й мусіла виїхати з мійських газів на ферму до роботи на кілька місяців, в котрих було призначено збирати фонди для "Г.Р." Повернувши з роботи опять до міста я пішла поміж свідомих робітників і робітниць і назбирала на пресовий фонд \$9.00.

Імена жертводавців як слідує:

С. Беш, \$1.00; по 50 ц.: С. Андрейко, М. Сеньків, М. Моравський, А. Юськів, Г. Макух, М. Кучмінський, Д. Покорчак, В. Дмитришин, П. Боюк, С. Гиліус, П. Демік; по 25 ц.: І. Жмурчик, М. Мельник, І. Башук, В. Неспук, І. Шастала, Ф. Бризіцький, І. Тичинський, Дяк, І. Косцюк, М. Адашин. Разом \$9.00.

Тож до праці, товаришки! Постараймося, щоб наш журнал виходив що тижня. Обов'язком кожної україн-

ської робітниці читати і передплачувати цей журнал і підпомагати пресовим фондом.

Хай жие "Голос Робітниці"! Хай жие єдність між робітницями в цілому світі!

Остаюсь в боротьбі за кращу долю,

Софія Беш.

Ватерлю, Онт.

Читаючи "Голос Робітниці" і бачучи, що на піддержку нашого журналу напливають фонди з різних місцевостей, де тільки живуть українські робітниці, ми, гурток робітниць зорганізовані при Стів. У.Р.Д. в жіноче товариство ім. П. Шеремети в Кіченер і Ватерлю, постаралися прийти з поміччю нашому журналові і висилаємо на цю ціль \$14.40. Тутешні товаришки вистаралися річей на розігравку, з чого власне й прийшла ця сума. Також звиваємо товаришок робітниць з всіх других місцевостей, щоб не забували жертвувати на так дорогу нам всім робітницям ціль. Хоч і пізніше, то все ж таки ліпше як ніколи.

Хай живуть жіночі відділи при Стів. У.Р.Д.! Хай жие "Голос Робітниці"!

С. Біласька, секр.

Ріджайна, Саск.

Дорога Редакціє!

Посилаємо Вам \$6.40 на пресовий фонд "Г.Р.", які ми збрали в часі різдвяних свят. Цю суму ми збрали в той спосіб, що ходили по хатах і грали на інструментах. Небагато збрали через те, що не мали досить часу, бо мусіли йти до школи, — і не тільки я, але також і решта школярів. Тут був в нас тов. Шатувльський і говорив нам, що на 1924 рік буде поміщуваний "Діточий Куток" в "Гол. Робітниці". На цю ціль ми й висилаємо ці гроші. Імена наші як слідує:

По \$1.60 зложили: Петро Лапчук, Юрій Марчук, Олекса Лапчук, Василь Марчук.

На закінчення звиваємо всіх школярів, щоб не марнували центів на непотрібні кенди та инше, а складали до купки і засилали до редакції "Г.Р." на "Діточий Куток".

З товариським привітом,

Петро Лапчук, малий школяр.

Витфорд, Алта.

Дорогі Товаришки!

Бажаю Вам успіху в початім гарнім ділі для всіх нас працюючих жінок-зарібниць. Ваш голос висловлений в журналі "Голосу Робітниці" досягнув і мене на фермі в Албертійській пущі, де тільки рують каюти а поміж ними пригноблений народ тягає свої ноги, потапаючи в темноті. А загально життя наше тут таке: Муштини при вільнішій часі беруться за сокиру і бігу та жінок тягнуть за собою, а й діток своїх не лишають на боці — всі тягнуть пні, виривають корчі та потішають себе "що працюють для себе". Їм дуже тяжко зрозуміти для кого і на кого вони працюють, бо вони не просвічені. Їм більше треба газети та доброї книжки, щобони вони прозріли. Але як тяжко знова прийти до них з доброю книжкою та порадою. Ти ще не почала говорити, а вже чуєш відповідь: "Та що, тажи мій дід і тато нивміли читати, але жили ліпше як я". Про жінок вже й не згадую, бо з ними справа ще гірша. Вони замість книжками та газетами інтересуються звичайними сплетнями. Просвіти, просвіти нам більше треба. Книжок, газет!

Посилаю Вам \$1.00 на передплату і закликаю всіх моїх сусідок піти моїм слідом і передплатити собі наш журнал, що поширює між українськими жінками-працівницями слово правди і свідомости.

Марія Чернівчан.

Хвальна Редакціє!

Ми, членкині женського відділу в Мус Джо, взявши під розвагу на наших зборах справу нашого журналу "Г. Р." рішили, щоб кожда товаришка передплатила для себе "Г.Р." а також щоб старі передплатниці відновили свою передплату на 1924 рік. Отож на відновлення передплати зібрано \$5.00, а декотрі товаришки вже самі вислали свою передплату.

Звиваємо всіх українських робітниць, котрі ще не є передплатницями "Г.Р." щоб стали ними, щоб читали і освідомлювалися, бо в свідомості наша сила.

Мус Джо, Саск.

Також ділимося з товаришками вісткою, що в У.Р.Д. в Мус Джо відбувається школа для неграмотних, до якої вчащає вже поважне число женщин робітниць, так грамотних як і неграмотних.

Товариші Робітниці! Вступайте в ряди женських організацій. Передплачуйте і читайте укр. робітничі часописи, як "У.Р.В.", "У.Щ.В.", "Г.П." і "Г.Р." Щоб замість раз на місяць наш журнал "Г. Р." виходив кожного тижня.

То ж до праці, товаришки!

З товариським привітом,

Е. Косик, секр.

ПРЕСОВИЙ ФОНД "ГОЛОСУ РОБІТНИЦІ".

Відділ Женщин-Робітниць, Едмонтон, Алта.	\$65.05	К. Борецька, Вест Форт Виліям, Онт.	1.00
Павліна Дирда, Медісін Гет, Алта.	14.35	Ю. Равлюкова, Вест Форт Виліям, Онт.	1.00
Елеонора Чепесюкова, Вест Форт Виліям, Онт. ..	4.00	Марія Горбатюк, Саскатун, Саск.	1.00
А. Садовська, Ватерлю, Онт.	2.00	Софія Бажанова, Ленгмуйр, Онт.	1.00
Ф. Стасишин, Вінніпег, Ман.	1.00	Катерина Аламбець, Вінніпег, Ман.	1.00
К. Амбросяк, Портедж ла Прері, Ман.	1.00	Марія Погорілець, Вест Форт Виліям, Онт.	1.00
Марія Литвин, Портедж ла Прері, Ман.	1.00	Параска Рубанець, Вест Форт Виліям, Онт.	1.00
Марія Лотоцька, Вінніпег, Ман.	1.00	Анна Ластівка, Даймонд Ситі, Алта.	.50

"ПАМ'ЯТНА КНИГА"

В ЧЕСТЬ МЕЛЬНИЧУКА, ШЕРЕМЕТИ І ЦЕПКА

Кожному свідомому українському робітникові й селянинові, де-б він не жив, добре відома геройська смерть незабутніх товаришів Мельничука Степана, Шеремети Петра і Цепка Івана, що гордо віддали своє молоде-надійне життя за визволення працюючого народу. Треба, щоб про Них і Їх великі діла залишився тріткий пам'ятник для грядущих наших поколінь. З цею метою я взявся до праці над зложенням "Пам'ятної Книги" в честь наших Товаришів-Борців і чимало призбирав цінного матеріалу, головню з Європи. Однак я щиро бажав би, щоб й канадійське та американське укр. робітництво взяло участь в цій праці і тому звертаюся до широкого робітничого загалу з слідуєчим проханням: Хто має вірші, оповідання, спомини, рисунки і т. д., що відносяться до згаданих Товаришів-Героїв, нехай присилає для видрукування в "Пам'ятній Книзі".

Про появу такої книжки буде окреме оголошення. Окрім фотографій, рисунків, споминів, віршів і життєпису, в книзі будуть також фотографії власноручних листів розстріляних Товаришів.

Також прошу всі робітничі товариства, без різниці на політичні напрямки, так в Канаді, як і в Злуч. Державах, що прийняли назву ім. Мельничука, Шеремети або Цепка, повідомити мене, коли товариство прийняло назву, де воно знаходиться та яка ціль його. Листи прошу слати на адресу Укр. Роб. Дому у Вінніпегу, а мені їх відти вже доручать.

М. Ірчан.

Адресувати треба так:

UKRAINIAN LABOR TEMPLE
Cor. Pritchard & McGregor Sts., — Winnipeg, Man